

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЗАОЧНОГО, ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА
ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять

з дисципліни «Українська мова як іноземна»

для здобувачів: рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальність 051 «Економіка»

освітньо-професійна програма «Економіка підприємства»

освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

Частина I

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЗАОЧНОГО, ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА
ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять

з дисципліни «Українська мова як іноземна»

для здобувачів: рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальність 051 «Економіка»

освітньо-професійна програма «Економіка підприємства»

освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

Частина I

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні Науково-методичної ради

Національного транспортного університету

протокол № 3 від 29. 11. 2024 р.

Перший проректор

Професор _____ Олександр МЕЛЬНИЧЕНКО

КИЇВ - 2024

Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Українська мова як іноземна» для здобувачів: рівень вищої освіти - перший (бакалаврський) галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 051 «Економіка», освітньо-професійні програми «Економіка підприємства», «Міжнародна економіка» Частина І» / Розробники: Г. М. Горбань, О. М. Остапко, О. Г. Парфентьева - К.: НТУ, 2024. - 112 с.

Розробники: асистент Галина ГОРБАНЬ, ст. викладач Олександр ОСТАПКО, доцент Олена ПАРФЕНТЬЄВА.

Рекомендовано методичною комісією факультету економіки та права, протокол № 10 від «26» червня 2024 року.

Голова методичної комісії факультету

Наталія ГОРІДЬКО

Рекомендовано методичною комісією факультету заочного, дистанційного навчання та підготовки іноземних громадян, протокол № 9 від «14» листопада 2024 року.

Голова методичної комісії факультету

Віталій СІМОНЕНКО

© Галина ГОРБАНЬ, Олександр ОСТАПКО,

Олена ПАРФЕНТЬЄВА, 2024 р.

© Національний транспортний університет, 2024 р.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни «Українська мова як іноземна»:

- забезпечення іноземних студентів мовними знаннями, вміннями та навичками у різних видах мовленнєвої діяльності;
- формування й удосконалення вмінь та навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, аудіювання та говоріння) науково-навчальної, соціально-культурної та навчально-професійної сфери спілкування, формування цілісної системи знань студентів про мову;
- збагачення словникового запасу іноземців;
- розвиток усного й писемного, монологічного та діалогічного професійного мовлення.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основи граматики української мови;
- граматичні конструкції та моделі, що використовуються для характеристики предмета та процесу за різними ознаками (складом, будовою, структурою, функціями, призначенням і т.д.);
- способи вираження темпоральних, умовних, допустових, причинно-наслідкових та ін. відносин;
- основи спеціальної термінології та особливості синтаксичного оформлення текстів обраної спеціальності.

уміти:

- писати під диктування слова, словосполучення і речення згідно з орфографічними правилами;
- визначати частини мови і їхні граматичні ознаки, правильно поєднувати (узгоджувати) частини мови, будувати прості і складні речення;
- сприймати на слух і відтворювати в усній та писемній формах українською мовою інформацію із предметів, які вивчаються;
- вживати граматичні конструкції та моделі, що характеризують предмети та процеси за різними ознаками (складом, будовою, структурою, функціями, призначенням і т.д.);
- застосовувати стандартні мовленнєві моделі професійного діалогу у навчальній та реальній комунікації;
- при читанні повно чи стисло передати основний зміст поданої в тексті інформації, виділити основну інформацію;
- сприймати на слух не менше 70% прослуханої інформації і вміти використовувати її при виконанні конкретних завдань;
- при усному мовленні відтворити текст чи вміти створювати власний текст за нормами сучасної української літературної мови;

- при писемному мовленні відтворювати текст, використовуючи адекватні мовні засоби, вміти виділити основну інформацію та скласти план, тези, реферат, конспект, анотацію.

Інтегральна компетентність. здатність ефективно спілкуватися на професійному та соціальному рівнях з використанням фахової термінології, включаючи усну і письмову комунікацію українською мовою у різних галузях, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов на основі комплексного комунікативно-лінгвістичного підходу.

Загальні компетентності:

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу інформації;

ЗК2 Здатність застосовувати знання на практиці;

ЗК4 Здатність до опанування новими знаннями та продовження професійного розвитку;

ЗК5 Уміння спілкуватися, включаючи усну та письмову комунікацію українською мовою;

ЗК8 Знання та розуміння з предметної області у професії спеціаліста;

ЗК10 Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосування професійних і мовних знань та компетентностей в широкому діапазоні можливих місць роботи та повсякденному житті.

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК1 Здатність ефективно працювати в галузі обраної професійної діяльності;

ФК2 Здатність працювати з інформацією і знаннями з професійних проблем;

ФК5 Здатність до творчого мислення, прагнення постійної та систематичної роботи по вдосконаленню професійної майстерності, наполегливо досягати поставленої мети та якісно виконувати роботу у професійній сфері;

ФК7 Здатність самостійно здобувати за допомогою ІТ і використовувати в практичній діяльності нові знання і вміння, розширювати і поглиблювати своє наукове світосприйняття;

ФК9 Вміння аналізувати іншомовні джерела інформації з метою отримання даних, необхідних для виконання професійних завдань та прийняття професійних рішень.

Програмні результати навчання:

ПРН1 Вироблення навичок реферування текстів професійного спрямування українською мовою;

ПРН4 Навички усної та письмової комунікації українською мовою;

ПРН6 Застосовувати отримані знання при рішенні навчальних, наукових та ділових задач;

ПРН8 Формування навичок читання, розуміння та перекладу фахових текстів;

- ПРН9** Розвиток навичок усного монологічного та діалогічного мовлення;
- ПРН10** Оволодіння правилами мовленнєвого етикету;
- ПРН12** Збагачення словникового запасу фаховою термінологією; засвоєння системи понять фахової мови;
- ПРН13** Оволодіння основними граматичними правилами, характерними для професійного спілкування;
- ПРН15** Формування у студентів загальної іншомовної комунікативної компетенції та професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетенції, які забезпечать майбутнім фахівцям ефективне вирішення комунікативних і професійних завдань у діловій та професійній сферах;
- ПРН19** Розширення знань про культуру України, а саме – про політичний устрій, освітню та економічну систему, розвиток науки тощо; про будову української мови, її систему, особливості, подібність до рідної мови студентів і розбіжності з нею.

Вступ

Методичні розробки підготовлені для допомоги іноземним студентам, які вивчають українську мову як іноземну в закладі вищої освіти технічного напрямку денної та заочної форм навчання.

Методичні розробки можуть бути використані як в аудиторії, так і при самостійній формі роботи студентів.

Дані навчально-методичні матеріали створені на базі текстів підручників «Основи економічної теорії» авт. Ю. В. Ніколаєнко, А.В. Демківський та ін. К., 1998 та «Основи економічної теорії» авт. С.В. Мочерний, С.А. Єрохін та ін. К., 1998.

Граматичний матеріал, включений у завдання, відповідає програмі основного етапу навчання української мови як іноземної.

Метою запропонованих матеріалів є формування у студентів-іноземців навичок читання текстів економічної тематики і використання лексико-граматичних конструкцій, вироблення умінь аналізувати структури та основний зміст учбових текстів з наступним виходом у продуктивні види мовленнєвої діяльності – говоріння та письмо.

Учбові матеріали організовані тематично та структуровані граматично.

Структура кожного уроку методичної розробки спрямована на послідовне формування та активізацію граматичних знань на трьох рівнях: лексичному, синтаксичному та текстовому. Ієрархія мовних та мовленнєвих вправ відповідає системі змістовних моделей, які вводяться та закріплюються поетапно: від мінімального рівня супроводу (словосполучення) до максимального – складного синтаксичного цілого (тексту). Кожен урок містить:

1. Передтекстові лексико-граматичні завдання, які мають на меті шляхом багаторазової демонстрації лексичних одиниць (ізолювано чи у складі граматичних конструкцій) сформувати навички аналізу значень термінологіки та словосполучень-термінів залежно від їхньої морфологічної та граматичної структури.
2. Граматичні вправи для засвоєння та активізації граматичних конструкцій і форм.
3. Учбові тексти, які актуалізують мовний матеріал уроку.
4. Мовленнєвий блок, який закріплює засвоєння учбового матеріалу уроку.

Мовний та мовленнєвий матеріал закріплюється та автоматизується під керівництвом викладача у вправах, які дозволяють враховувати ступінь підготовки студентів.

Додатково студентам пропонуються тексти для самостійної роботи, які структурно відповідають основним текстам уроків, а термінологічно доповнюють їх.

В кінці методичної розробки подано список дієслів, що зустрічаються в текстах уроків та в текстах для самостійної роботи.

РОЗДІЛ І. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ

Тема 1. Економічна теорія як наука

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)
ресурс	теорія	суспільство

Наука, виробництво, потреба, благо, розподіл, споживання, економіка, використання, обмін, праця, процес, зерно, взуття, хліб, дохід, споживач, задоволення, виробник, людина, виріб, купівля, продаж, користь, взаємозв'язок.

Завдання 2. Допишіть у словосполученнях закінчення прикметників.
Перекладіть їх.

Зразок: економічн... теорія → економічна теорія.

Суспільн... наука, матеріальн... виробництво, обмежен... ресурс, споживч... блага, індивідуальн... споживання, першочергов... потреби, вироблен... взуття, сільськ... виробник, людськ... суспільство, еквівалентн... обмін, економічн... взаємозв'язки.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: суспільна наука → суспільні науки.

Обмежений ресурс, економічна теорія, матеріальна потреба, сільський виробник, споживче благо, вироблений продукт, фінансовий дохід.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: використовувати + що? (N4); вивчати + що? (N4); виробляти + що? (N4); визначати + що? (N4); розподіляти + що? (N4) споживати + що? (N4); організовувати + що? (N4); охоплювати + що? (N4); продавати + що? (N4); купувати + що? (N4); працювати + де? (в, на N6).

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть речення з моделлю **що – це що**.

Економічна теорія як наука

Економічна теорія – це наука. Економічна теорія вивчає, як люди використовують обмежені ресурси, як виробляють і розподіляють споживчі блага і задовольняють свої потреби. Економічна теорія вивчає, як суспільство використовує свої ресурси, організовує виробництво, виробляє і розподіляє матеріальні і нематеріальні блага. Вона вивчає, як суспільство споживає ці блага і задовольняє свої потреби.

Економічна теорія вивчає економіку. Економіка – це система взаємозв'язків між людьми для задоволення своїх потреб. Економіка охоплює виробництво, обмін, розподіл і споживання.

Виробництво – це процес, де люди працюють і виробляють споживчі блага.

Обмін – це процес, де люди продають і купують продукти. Наприклад, швець продає вироблене взуття і купує хліб. Селянин продає зерно, овочі і фрукти і купує взуття.

Розподіл – це процес, де розподіляють вироблені блага і визначають, які доходи мають виробник і споживач.

Споживання – це процес, де споживачі задовольняють свої потреби.

Завдання 6. Підкресліть в однокореневих словах спільний корінь. Напишіть питання, на яке відповідає кожне слово.

Зразок: економіка (що?) → економічний (який?), економіст (хто?).

Людина → людський, суспільство → суспільний, теорія → теоретичний, село → сільський, селянин, місто → міський, взуття → взуттєвий, корінь → кореневий, матеріал → матеріальний, фінанси → фінансовий, фінансист, потреба → потрібний, виробництво → виробничий, споживання → споживчий, користь → корисний, еквівалент → еквівалентний.

Зразок: використовувати(що робити?) → використання(що?).

Виробляти → вироблення, задовольняти → задоволення, вивчати → вивчення, організувати → організація, організатор, споживати → споживання, споживач, охоплювати → охоплення, обмінювати → обмін, розподіляти → розподіл, продавати → продаж, купувати → купівля, покупець.

Завдання 7. Запишіть спільнокореневі слова в таблицю за зразком.

Зразок:

N1 (що? хто?)	Adj1 (який?)	Vinf (що(з)робити?)
виробництво, виріб виробник	виробничий вироблений	виробляти виробити

- працювати, працівник, працюватий, праця, співпраця;
- вивчення, вивчати, вивчений, вчений, вивчити, вчення;
- проданий, продаж, продавати, продавець, продати;
- потребувати, потрібний, потреби;
- споживчий, споживати, споживання, споживач, спожити;
- використовувати, використання, корисний, використаний, користь, використати, користувач;
- задовільний, задовольняти, задоволення, вдоволеність, задовольнити;
- розподіляти, розподіл, розподільчий, ділити, розподілити, ділення.

Завдання 8. Закінчіть речення. Використайте текст уроку.

1. Економічна теорія вивчає, як суспільство використовує свої ресурси, організовує _____.
2. Економіка – це система взаємозв'язків між людьми для _____.
3. Економіка охоплює _____.
4. Виробництво – це процес, _____.
5. Обмін – це процес, _____.
6. Розподіл – це процес, _____.
7. Споживання – це процес, _____.

Завдання 9. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

Зразок: Економічна теорія _____ (вивчати) економіку. - Економічна теорія вивчає економіку.

1. Люди _____ (використовувати) свої ресурси для виробництва і розподілу споживчих благ.
2. Людське суспільство _____ (споживати) матеріальні блага і _____ (задовольняти) свої потреби.
3. В процесі виробництва люди _____ (виробляти) споживчі блага.

4. При розподілі вироблені блага _____ (розподілятися) між людьми.
5. Виробник і споживач _____ (мати) свої доходи в процесі розподілу.
6. Всі споживачі _____ (задовольняти) свої потреби в процесі споживання.
7. Економіка _____ (охоплювати) процеси виробництва, обміну, розподілу і споживання.
8. Селянин _____ (продавати) вироблені продукти і _____ (купувати) необхідні товари.

Завдання 10. Поставте запитання до підкреслених в реченні слів.

Зразок: Споживачі задовольняють свої потреби.

- Що роблять споживачі?

Економічна теорія – це наука.

- Що таке економічна теорія?

Економічна теорія вивчає, як суспільство використовує свої ресурси.

- Що вивчає економічна теорія?

1. Економіка – це система взаємозв'язків між людьми для задоволення своїх потреб.
2. Економіка охоплює виробництво, обмін, розподіл і споживання.
3. Люди працюють і виробляють споживчі блага.
4. Люди продають і купують продукти.
5. Споживання – це процес, де споживачі задовольняють свої потреби.
6. Швець продає вироблене взуття і купує хліб.
7. Селянин продає зерно, овочі і фрукти і купує взуття.
8. Економічна теорія вивчає, як люди використовують обмежені ресурси, як виробляють і розподіляють споживчі блага і задовольняють свої потреби.
9. Суспільство споживає матеріальні і нематеріальні блага і задовольняє свої потреби.
10. Розподіл визначає, які доходи мають виробник і споживач.

Завдання 11. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

люди – людський

... виробляють споживчі блага.

... суспільство використовує обмежені ресурси.

споживачі – споживання

... задовольняють свої потреби в процесі

споживати – споживчий

Суспільство ... матеріальні і нематеріальні блага.

Люди виробляють і розподіляють ... блага.

задовольняти – задоволення

Економіка – це система взаємозв'язків між людьми для ... своїх потреб.
В процесі споживання люди ... свої потреби.

розподіляти – розподіл

Люди ... вироблені блага.

Економіка вивчає виробництво, обмін, ... і споживання.

виробляти – виробництво

Суспільство організує ... товарів.

В процесі виробництва люди ... споживчі блага.

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання.

1. Що таке економічна теорія?
2. Що вивчає економічна теорія?
3. Що таке економіка?
4. Що охоплює економіка?
5. Що таке виробництво?
6. Що таке обмін?
7. Що таке розподіл?
8. Що таке споживання?

Тема 2. Макроекономіка та мікроекономіка

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)
суб'єкт	сукупність	функціонування

Макроекономіка, нація, діяльність, взаємодія, система, господарство, елемент, взаємозв'язок, підприємство, організація, об'єкт, мікроекономіка, виробництво, засіб, власність, регулювання, ознака, ринок, предмет, явище, господарювання, використання, ресурс, рішення, умова, вибір.

Завдання 2. Допишіть у словосполученнях закінчення прикметників.

Перекладіть їх.

Зразок: економічн... відносини → економічні відносини.

Економічн... наука, національн... економіка, господарськ... діяльність, єдин... господарство, економічн... суб'єкти, ринков... економіка, макроекономічн... процеси, окреми... підприємство, конкретн... ринок,

планов... економіка, обмежен... ресурси, ефективн... використання, економічн... вибір, змішан... економіка.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: економічний суб'єкт → економічні суб'єкти.

Національна економіка, економічна система, ринковий механізм, мікроекономічний процес, обмежений ринок, єдина ознака, окремий суб'єкт, господарське рішення.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: досліджувати + що? (N4); використовувати + що? (N4); вибирати + що? (N4); поділятися + на що? (на N4); обмежувати + що? (N4); регулювати + що? (N4); зв'язувати що? (N4), з чим? (з N5); взаємодіяти + з чим? (з N5); бути (він, вона, воно: є) + чим? (N5); приймати рішення; функціонувати.

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть речення з моделлю **чим є що**.

Макроекономіка та мікроекономіка

Макроекономіка – це економічна наука. Макроекономіка вивчає, як функціонує національна економіка. Вона досліджує господарську діяльність і взаємодію всіх господарських суб'єктів. Макроекономіка вивчає функціонування економічної системи як єдиного господарства та взаємозв'язки її елементів (підприємств і організацій).

Об'єктом макроекономіки є економічна система – сукупність економічних суб'єктів. Ознаками економічної системи є форми власності на засоби виробництва та механізми регулювання економіки. За цими ознаками економічні системи поділяються на три типи: ринкова економіка (чистий ринок); командно-адміністративна економіка (планова економіка); змішана економіка.

Предметом макроекономіки є механізм функціонування економіки - сукупність зв'язків між окремими макроекономічними процесами та явищами.

Мікроекономіка – це наука, яка вивчає, як взаємодіють окремі економічні суб'єкти і як функціонують конкретні ринки.

Об'єктом мікроекономіки є система економічних відносин між окремими суб'єктами господарювання.

Предметом мікроекономіки є ефективне використання обмежених ресурсів, прийняття рішень окремими суб'єктами економіки в умовах економічного вибору.

Завдання 6. Підкресліть в однокореневих словах спільний корінь. Напишіть

питання, на яке відповідає кожне слово.

Зразок: нація (що?) → національний (який?).

Макроекономіка → макроекономічний, господарство → господарський, суб'єкт → суб'єктний, система → системний, організація → організаційний, власність → власний, власник, ринок → ринковий, план → плановий, адміністрація → адміністративний, адміністратор.

Зразок: досліджувати (що робити?) → дослідження (що?).

Функціонувати → функціонування, господарювати → господарювання, регулювати → регулювання, використовувати → використання, обмежувати → обмеження, взаємодіяти → взаємодія, вибирати → вибір, зв'язувати → зв'язок.

Завдання 7. Запишіть спільнокореневі слова у таблицю за зразком.

Зразок:

N1 (що? хто?)	Adj1 (який?)	Vinf (що(з)робити?)
вивчення, вчений	вивчений	вивчати, вивчити

- економіка, економити, економний, економічний, економіст, мікроекономіка;
- функція, багатофункціональний, функціонувати, функціонування;
- досліджувати, дослідник, дослідницький, дослідження, дослід, дослідити;
- регулювання, регулювати, регулятор, регулюючий;
- взаємодія, взаємодіяти, взаємодіючий, діяти, дієвий;
- обмежений, обмеження, обмежувати, обмежити;
- використовувати, використання, використаний, використати, користь, корисний;
- вибір, вибирати, вибраний, вибрати;

Завдання 8. Закінчіть речення. Використайте текст уроку.

1. Макроекономіка вивчає, як _____.
2. Макроекономіка досліджує господарську діяльність і _____.
3. Об'єктом макроекономіки є _____.
4. Ознаками економічної системи є _____.
5. Предметом макроекономіки є _____.
6. Економічні системи поділяються на три типи: _____.
7. Мікроекономіка вивчає, як _____.
8. Об'єктом мікроекономіки є _____.
9. Предметом мікроекономіки є _____.

Завдання 9. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. Макроекономіка _____ (вивчати) функціонування економічної системи як єдиного господарства.
2. Макроекономіка _____ (досліджувати) взаємодію всіх господарських суб'єктів.
3. Мікроекономіка вивчає, як _____ (взаємодіяти) окремі економічні суб'єкти.
4. Об'єктом макроекономіки _____ (бути) система економічних відносин між окремими суб'єктами господарювання.
5. Економічні системи _____ (поділятися) на три типи.
6. Окремі суб'єкти економіки _____ (приймати) рішення в умовах економічного вибору.

Завдання 10. Поставте запитання до підкреслених в реченні слів.

Зразок: Предметом макроекономіки є механізм функціонування економіки.

- Що є предметом економіки?

Макроекономіка вивчає, як функціонує національна економіка.

- Що вивчає макроекономіка?

Макроекономіка – це економічна наука.

- Що таке макроекономіка?

1. Мікроекономіка вивчає, як взаємодіють окремі економічні суб'єкти і як функціонують конкретні ринки.
2. Об'єктом мікроекономіки є система економічних відносин між окремими суб'єктами господарювання.
3. Предметом мікроекономіки є ефективне використання обмежених ресурсів.
4. Макроекономіка вивчає взаємозв'язки елементів економічної системи.
5. Макроекономіка досліджує господарську діяльність всіх господарських суб'єктів.
6. Об'єктом макроекономіки є економічна система – сукупність економічних суб'єктів.
7. Ознаками економічної системи є форми власності на засоби виробництва.
8. Економічні системи поділяються на три типи: ринкова економіка, командно-адміністративна економіка, змішана економіка.
9. Механізм функціонування економіки - це сукупність зв'язків між окремими макроекономічними процесами та явищами.

Завдання 11. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

функціонувати – функціонування

Економічна система ... як єдиний механізм.

Макроекономіка вивчає ... економічної системи.

досліджувати – дослідження

Макроекономіка ... господарську діяльність усіх суб'єктів господарювання.
Економічні ... є предметом макроекономіки.

використовувати – використання

Ефективне ... ресурсів є предметом мікроекономіки.
Кожне підприємство ефективно ... свої обмежені ресурси.

приймати – прийняття

Суб'єкти економіки ... рішення в умовах економічного вибору.
... рішень суб'єктами економіки є предметом мікроекономіки.

регулювати – регулювання

Механізми ... економіки є ознаками економічної системи.
Економічні механізми ... діяльність економічної системи.

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання.

1. Що вивчає макроекономіка?
2. Що досліджує макроекономіка?
3. Що є об'єктом макроекономіки?
4. Що є ознаками економічної системи?
5. Що є предметом макроекономіки?
6. Що таке мікроекономіка?
7. Що є об'єктом мікроекономіки?
8. Що є предметом мікроекономіки?

Тема 3. Виробництво. Фактори виробництва

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)
результат	діяльність	створення

Виробництво, благо, явище, розподіл, споживання, процес, взаємодія, фактор, сила, капітал, ресурс, власник, підприємництво, здатність, об'єкт, сукупність, задоволення, здібність, підприємець, власність, прибуток.

Завдання 2. Допишіть у словосполученнях закінчення прикметників.
Перекладіть їх.

Зразок: суспільн... явище → суспільне явище.

Цілеспрямован... діяльність, проживч... блага, суспільн... відносини, виробнич... потреби, робоч... сила, природн... ресурси, фінансов... капітал, приватн... власність, жив... природа, отриман... прибуток, велик... власник, духовн... здібності.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: природний ресурс → природні ресурси.

Матеріальна потреба, отриманий прибуток, інший власник, фізична здібність, споживче благо, виробничий процес, матеріальний об'єкт, фінансовий ресурс, дрібний підприємець, важливий фактор.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: створювати + що? (N4); задовольняти + що? (N4); виробляти + що? (N4); споживати + що? (N4); використовувати + що? (N4); організовувати + що? (N4); отримувати + що? (N4); вступати + у що? (у N4); називатися + чим? (N5); відноситися + з ким? (з N5); виникати.

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть речення з моделлю **чим називається що**.

Виробництво. Фактори виробництва

Виробництвом називається цілеспрямована діяльність людей. Люди створюють споживчі блага і задовольняють свої потреби.

Виробництво – це суспільне явище, тому що для виробництва матеріальних благ люди вступають у виробничі відносини. Виробничими відносинами називаються суспільні відносини, що виникають між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання.

Процес виробництва є результатом взаємодії факторів виробництва. Факторами виробництва є робоча сила, природні ресурси, капітал і підприємництво.

Робочою силою називається здатність людини до праці, сукупність її фізичних і духовних здібностей. Людина використовує робочу силу для створення матеріальних і духовних благ.

Природними ресурсами називаються об'єкти живої і неживої природи. Люди використовують їх у процесі виробництва для задоволення матеріальних і духовних потреб.

Капіталом називаються матеріальні й фінансові ресурси в системі факторів виробництва. Капітал є власністю підприємця або іншого власника.

Підприємництвом називається здатність людини організовувати виробництво та отримувати прибуток.

Завдання 6. Підкресліть в однокореневих словах спільний корінь. Напишіть питання, на яке відповідає кожне слово.

Зразок: споживання (що?) → споживчий (який?), споживач (хто?).

Суспільство → суспільний, матерія → матеріальний, робота → робочий, фізика → фізичний, фізик, дух → духовний, природа → природний, життя → живий, фінанси → фінансовий, фінансист, підприємство → підприємницький, власність → власний, прибуток → прибутковий.

Зразок: створювати (що робити?) → створення (що?), створений (який?).

Виробляти → виробництво, виробник, задовольняти → задоволення, задовільний, відноситися → відносини, потребувати → потреби, потрібний, організовувати → організований, організатор, організація, отримувати → отримання, отримувач.

Завдання 7. Запишіть спільнокореневі слова у таблицю за зразком.

Зразок:

N1 (що? хто?)	Adj1 (який?)	Vinf (що(з)робити?)
задоволення	задовільний незадовільний	задовольняти задовольнити

- відносини, відносний, відноситись;
- називатися, назва, названий, називання, назвати;
- виникнення, виникати, виникнути;
- підприємець, підприємство, підприємництво, підприємницький;
- власний, власність, володіти, заволодіти, власник;
- отримувати, отримання, отриманий, тримати, отримувач;
- прибуток, прибутковий, неприбутковий, оприбутковувати.

Завдання 8. Закінчіть речення. Використайте текст уроку.

1. Виробництвом називається _____.
2. Виробництво – це _____.
3. Виробничими відносинами називаються _____.
4. Суспільні відносини виникають між людьми _____.
5. Процес виробництва є _____.
6. Робочою силою називається _____.
7. Люди використовують природні ресурси в процесі _____.
8. Природними ресурсами називаються _____.
9. Капіталом називаються _____.
10. Підприємництвом називається здатність людини _____.

Завдання 9. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. Люди _____ (створювати) споживчі блага.
2. Виробництвом _____ (називатися) цілеспрямована діяльність людей.
3. Для виробництва матеріальних благ люди _____ (вступати) у виробничі відносини.
4. Факторами виробництва _____ (бути) робоча сила, природні ресурси, капітал і підприємництво.
5. Людина _____ (використовувати) робочу силу для створення матеріальних і духовних благ.
6. Природними ресурсами _____ (називатися) об'єкти живої і неживої природи.
7. Підприємництвом називається здатність людини _____ (організовувати) виробництво та _____ (отримувати) прибуток.

Завдання 10. Поставте запитання до підкреслених в реченні слів.

Зразок: Виробництвом називається цілеспрямована діяльність людей.

- Що називається виробництвом?

Люди вступають у виробничі відносини.

- У що (у які відносини) вступають люди?

Процес виробництва є результатом взаємодії факторів виробництва.

- Що є результатом взаємодії факторів виробництва?

1. Виробничими відносинами називаються суспільні відносини між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання.
2. Люди створюють споживчі блага для задоволення своїх потреб.
3. Факторами виробництва є робоча сила, природні ресурси, капітал і підприємництво.
4. Робочою силою називається здатність людини до праці, сукупність її фізичних і духовних здібностей.
5. Людина використовує робочу силу для створення матеріальних і духовних благ.
6. Природними ресурсами називаються об'єкти живої і неживої природи.
7. Люди використовують природні ресурси в процесі виробництва для задоволення матеріальних і духовних потреб.
8. Капіталом називаються матеріальні та фінансові ресурси в системі факторів виробництва.
9. Підприємництвом називається здатність людини організовувати виробництво та отримувати прибуток.

Завдання 11. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

створювати – створення

В процесі виробництва люди ... споживчі блага.

... споживчих благ є метою виробництва.

виробляти – виробництво

... – це суспільне явище.

Люди ... матеріальні блага і задовольняють свої потреби.

називатись – назва

Робочою силою ... здатність людини до праці.

задовольняти – задоволення

В процесі виробництва люди ... свої потреби.

Люди використовують природні ресурси для ... матеріальних і духовних потреб.

власність – власник

Капітал є ... підприємця або іншого

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання.

1. Що називається виробництвом?
2. Що називається виробничими відносинами?
3. Що є факторами виробництва?
4. Що називається робочою силою?
5. Що називається природними ресурсами?
6. Що називається капіталом?
7. Що називається підприємництвом?

Тема 4. Основні форми власності та види підприємств

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)
вид	власність	підприємство

Форма, громадянин, держава, суспільство, особа, засіб, виробництво, освіта, транспорт, решта, медицина, працівник, наука, товариство, прибуток, капітал, частка, акція, засновник, акціонер, господарство.

Завдання 2. Допишіть у словосполученнях закінчення прикметників.

Перекладіть їх.

Зразок: приватн... підприємство → приватне підприємство.

Приватн... власність, одн... сім'я, фізичн... особа, державн... підприємство, найман... працівник, індивідуальн... господарство, дрібн... капітал, акціонерн... товариство, цінн... папери, отриман... прибуток, юридичн... особи.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: відкрите товариство → відкриті товариства.

Одноосібне підприємство, юридична особа, окремий громадянин, основна форма, найманий працівник, вкладений капітал, цінний папір, випущена акція, акціонерне товариство.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: визначати + що? (N4); виконувати + що? (N4); випускати + що? (N4); наймати + кого? (N4); об'єднувати + кого? що? (N4); отримувати + що? (N4); привласнювати + що? (N4); продавати + що?(N4), кому? (N3); продаватися + кому? (N3); називати + що? (N4), чим? (N5); називатися + чим? (N5); працювати + де? (в, на N6); існувати + де? (в, на N6).

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть речення з дієсловами **називати, називатися**.

Основні форми власності та види підприємств

Існує дві основні форми власності – приватна і державна (громадська).

Приватною власністю називається власність окремих громадян (фізичних осіб) та власність підприємств (юридичних осіб). Державною власністю називається власність всього суспільства (держави).

Форми власності визначають види підприємств. Існує чотири основні види підприємств.

1. Унітарне підприємство – це державне підприємство. Засоби виробництва державного підприємства є державною власністю. Державні підприємства працюють для всього суспільства. Вони існують в освіті, медицині, науці, на транспорті та ін.

2. Індивідуальне (одноосібне) підприємство – це приватне підприємство. Всі функції виконує одна людина (або сім'я). Решта працівників підприємства є найманими працівниками.

3. Товариство – це приватне підприємство. Різні власники об'єднали свої капітали і отримують прибуток відповідно до частки свого капіталу в загальному капіталі товариства.

4. Акціонерне товариство – це приватне підприємство (АТ). АТ об'єднує багато дрібних капіталів через випуск цінних паперів – акцій. Існує два види

акціонерних товариств: відкриті акціонерні товариства (ВАТ) і закриті акціонерні товариства (ЗАТ). Відкритими акціонерними товариствами називають такі товариства, чиї акції продаються всім бажаючим. Закритими акціонерними товариствами називають такі товариства, чиї акції продаються не всім (наприклад, тільки засновникам цього товариства).

Завдання 6. Запишіть спільнокореневі слова у таблицю за зразком.

Підкресліть спільний корінь.

Зразок:

N1 (що? хто?)	Adj1 (який?)	Adv (як?)	Vinf (що(з)робити?)
<u>приватизація</u> <u>приватник</u>	<u>приватний</u> <u>приватизований</u>	<u>приватно</u>	<u>приватизувати</u>

- окремий, відокремити, окремо, відокремлений, відокремлювати;
- акція, акціонерний, акціонований, акціонуватись;
- існувати, існування, існуючий, неіснуючий;
- громада, громадський, громадянин, громадянство;
- власність привласнювати, власний, власник;
- особистий, одноосібний, особисто, особа;
- отримувати, отримання, отримати, тримати, отриманий;
- функція, функціонувати, функціональний, функціонально;
- закривати, закритий, закриття, відкриття, закривати, відкритий;
- єдиний, об'єднати, об'єднано, об'єднаний, об'єднуватись, єдність, об'єднання.

Завдання 7. Вставте необхідні слова в речення. Використайте текст уроку.

1. Приватна і державна _____ - це дві основні форми власності.
2. _____ власністю називається власність фізичних і юридичних осіб.
3. Власність держави називається _____ власністю.
4. Засоби виробництва _____ є державною власністю.
5. На індивідуальному підприємстві всі функції _____ одна людина або сім'я.
6. Власники товариства _____ прибуток відповідно до частки свого капіталу.
7. _____ товариство об'єднує багато дрібних капіталів.
8. _____ називають такі товариства, чиї акції продаються всім бажаючим.
9. _____ називають такі товариства, чиї акції продаються тільки засновникам товариства.

Завдання 8. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. Форми власності _____ (визначати) види підприємств.
2. У світі _____ (існувати) дві основні форми власності.

3. На державному підприємстві засоби виробництва _____ (бути) державною власністю.
4. На приватному підприємстві засоби виробництва _____ (бути) приватною власністю.
5. Власники приватного підприємства _____ (отримувати) прибуток відповідно до частки вкладеного капіталу.
6. Приватне товариство може _____ (продавати) свої акції всім бажаючим.
7. Таке приватне товариство _____ (називатись) відкритим акціонерним товариством.
8. Деякі приватні товариства не _____ (продавати) свої акції всім бажаючим.
9. Такі приватні товариства _____ (називатись) закритими акціонерними товариствами.

Завдання 9. Поставте запитання до підкреслених у реченні слів.

Зразок: Державною власністю називається власність всього суспільства (держави).

- Що називається державною власністю?

Унітарне підприємство – це державне підприємство.

- Що таке унітарне підприємство?

Форми власності визначають види підприємств.

- Що визначають форми власності?

1. Одноосібне підприємство – це приватне підприємство.
2. Решта працівників підприємства є найманими працівниками.
3. Товариство – це приватне підприємство.
4. Власники товариства об'єднали свої капітали.
5. Відповідно до частки свого капіталу в загальному капіталі товариства власники товариства отримують прибуток.
6. Акціонерне товариство – це приватне підприємство (АТ).
7. Акціонерне товариство об'єднує багато дрібних капіталів.
8. Відкритим акціонерним товариством називається таке товариство, чиї акції продаються всім бажаючим.
9. Закритим акціонерним товариством називається таке товариство, чиї акції продаються не всім бажаючим.
10. Державні підприємства існують в освіті, медицині, науці, на транспорті.

Завдання 10. Замініть модель **чим?(N5) називається що?(N1)** на модель **чим?(N5) називають що?(N4)**.

Зразок: Виробництвом називається цілеспрямована діяльність людей. =
Виробництвом називають цілеспрямовану діяльність людей.

1. Виробничими відносинами називаються суспільні відносини, між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання.
2. Робочою силою називається здатність людини до праці.
3. Природними ресурсами називаються об'єкти живої та неживої природи.
4. Капіталом називаються матеріальні і фінансові ресурси.
5. Підприємництвом називається здатність людини організовувати виробництво та отримувати прибуток.
6. Приватною власністю називається власність окремих громадян та підприємств.
7. Відкритими акціонерними товариствами називаються такі товариства, чії акції продаються всім бажаючим.
8. Закритими акціонерними товариствами називаються такі товариства, чії акції продаються не всім (наприклад, тільки засновникам цього товариства).

Завдання 11. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

володіти – власність

Приватна і державна ... – це дві основні форми власності.

Все суспільство ... державною власністю.

працювати – працівник

На індивідуальному підприємстві ... одна людина або одна сім'я.

Решта працівників індивідуального підприємства – це наймані

об'єднувати - об'єднаний

1. В товаристві власники ... свої капітали.

2. ... капітал товариства дає спільний прибуток.

акціонер – акціонерний

1. ... товариство – це приватне товариство.

2. ... отримують прибуток відповідно до частки вкладеного капіталу.

акція – акціонерний

1. Закриті ... товариства продають свої ... тільки засновникам цього товариства.

заснувати – засновник

1. Кожен ... акціонерного товариства отримує свій прибуток.

2. Щоб ... акціонерне товариство, треба об'єднати капітали.

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання.

1. Які основні форми власності існують у світі?
2. Що називається приватною власністю?
3. Що називають державною власністю?
4. Що таке унітарне підприємство і чому воно так називається?

5. Що таке індивідуальне підприємство і чому воно так називається?
6. Що таке акціонерне підприємство і чому воно так називається?
7. Які види акціонерних підприємств існують?
8. Що таке ВАТ і ЗАТ?

Тема 5. Ринок. Основні види ринків. Функції ринку

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)	N1 множина (вони)
виробник	пропозиція	споживання	відносини

Продавець, покупець, попит, ринки, економіка, споживач, товари, призначення, види, послуги, виробництво, засоби, праця, капітали, кредит, гроші, акція, папери, розташування, область, райони, місто, світ, країна, заборгованість, купівля, продаж, ціни, функція, стан, інформація, витрати, виробник, ефективність, валюта.

Завдання 2. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: засіб виробництва → засоби виробництва.

Ринок товарів, ринок послуг, зміна попиту, ринок праці, ціна на товари, зміна ринкових цін, ринок капіталів, пропозиція товарів, ринок засобів виробництва, ринок цінних паперів, ціна на робочу силу, ринок предметів праці, ціна на послуги, ринок валют, предмет праці, ринок країни, засіб праці.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: товарний ринок → товарні ринки.

“Чистий” продавець, споживчий ринок, валютний резерв, “чистий” покупець, національний виробник, міжнародний капітал, інвестиційна пропозиція, посередницька функція, ринкова ціна, національний виробник, кредитна лінія, інформаційна послуга.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: стимулювати + що? (N4); регулювати + що?(N4); змінювати + що?(N4); утворювати + що? (N4); отримувати + що? (N4); поділитися + на що? (на N4); з'єднувати + кого? що? (N4), з ким? з чим? (з N5); називатися + чим? (N5); існувати + де? (в, на (N6)).

Завдання 5. Прочитайте текст. Складіть структурну схему тексту.

Ринок. Основні види ринків. Функції ринку

Ринком називаються економічні відносини між продавцями (виробниками) і покупцями (споживачами) товарів. Ці відносини реалізуються через попит і пропозицію товарів. В ринковій економіці не існує “чистих” продавців і “чистих” покупців. І ті, і інші є одночасно і покупцями, і продавцями.

За економічним призначенням ринок поділяється на два види:

- а) товарний ринок;
- б) фінансовий ринок.

Товарний ринок поділяється на:

- 1) споживчий ринок – це ринок споживчих товарів і послуг;
- 2) ринок засобів виробництва – це ринок предметів праці та засобів праці;
- 3) ринок праці – це ринок робочої сили.

Фінансовий ринок поділяється на:

- 1) інвестиційний ринок - це ринок капіталів;
- 2) кредитний ринок – це ринок кредитів;
- 3) валютний ринок – це ринок валют;
- 4) ринок акцій – це ринок цінних паперів.

За місцем розташування ринок поділяється на такі види:

- 1) регіональний ринок – це ринок області, району, міста;
- 2) національний ринок – це внутрішній ринок країни;
- 3) міжнародний ринок – це ринок кількох країн;
- 4) світовий (глобальний) ринок – це ринок всього світу.

Ринок виконує такі функції:

- посередницьку функцію – ринок через купівлю-продаж з'єднує продавців (виробників) з покупцями (споживачами);
- ціноутворюючу функцію – ринок через попит, пропозицію і конкуренцію утворює ринкову ціну на товари і послуги;
- інформаційну функцію – виробники через ціни отримують інформацію про стан економіки;
- регулятивну функцію – ринок через зміни ринкових цін регулює виробництво товарів та послуг;
- стимулюючу функцію – ринок через зниження витрат виробництва стимулює розвиток виробництва і його ефективність.

Завдання 6. Утворіть і запишіть прикметник **Adj** (який?) від іменника **N** (що? хто?). Поставте запитання. Підкресліть спільний корінь.

Використайте текст уроку.

Зразок : фінанси (що?) → фінансОВий (який?).

Ринок, світ, ціна, папір.

Зразок : економія (що?) → економНий (який?).

Товар, валюта, цінність, район, кредит, інвестиція, інформація.

Зразок : регіон (що?) → регіонАЛЬНий (який?).

Нація, функція, глобус.

Завдання 7. Вставте синонімічні конструкцію у таблицю за зразком.

Зразок:

Adj + N	N + N2
світовий ринок	ринок світу

Товарний ринок, ринок споживачів товарів, ринок фінансів, ринок товарів, фінансовий ринок, споживчий ринок, кредитний ринок, ринок регіону, регіональний ринок, ринок кредитів, ринок інвестицій, інвестиційний ринок, посередницька функція, функція ціноутворення, функція посередника, ціноутворююча функція, валютний ринок, стимулююча функція, регулятивна функція, функція регулювання, ринок валют, функція стимулювання, функція інформування, інформативна функція, стан економіки, економічний стан.

Завдання 8. Запишіть спільнокореневі слова до таблиці за зразком.

Підкресліть спільний корінь.

Зразок:

N1 (що? хто?)	Adj1 (який?)	Adv (як?)	Vinf (що(з)робити?)
<u>економі</u> ка <u>економ</u> іст	<u>економ</u> ічний <u>економ</u> ний	<u>економ</u> ічно <u>економ</u> но	<u>економ</u> ити <u>зек</u> ономити

- призначений, призначення, призначати, призначити;
- поділяти, поділ, поділений, неподільно, розподіл, поділятися;
- кредитувати, кредитор, кредитний, кредит, кредитування, безкредитний;
- регулятор, регулювати, відрегульований, регулярно, регулювання, регулюючий, відрегулювати;
- пропозиція, пропонувати, запропонувати, запропонований;
- функція, функціональний, функціонувати, функціонально, багатофункціональний, функціонер;
- інформатор, інформативний, проінформувати, інформація, інформувати, інформаційно, проінформований;
- утворений, утворення, утворити, ціноутворення, перетворювати, творчість, творець;
- купувати, куплений, купівля, покупець, купити, купівельний, покупка;

- праця, працівник, працювати, співпраця, працьовитий, працьовито.

Завдання 9. Вставте необхідні слова в речення. Використайте текст уроку.

1. Ринком називаються _____ відносини між виробниками і споживачами товарів.
2. Економічні відносини реалізуються через _____ і _____ товарів.
3. Продавці і покупці товарів є одночасно _____ і _____.
4. Ринок _____ на товарний ринок і фінансовий ринок.
5. _____ ринок поділяється на три види.
6. Фінансовий _____ поділяється на чотири групи.
7. За місцем _____ ринок поділяється на регіональний, національний, міжнародний і світовий.
8. Ринок _____ п'ять функцій.
9. Через купівлю-продаж ринок _____ продавців з покупцями.
10. Виробники _____ ціни отримують інформацію про стан економіки.
11. Через зміни ринкових цін ринок регулює _____ товарів і послуг.

Завдання 10. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. Ринком _____ (називати) економічні відносини між виробниками і споживачами товарів.
2. Відносини між виробниками і споживачами _____ (реалізуватись) через попит і пропозицію товарів.
3. За економічним призначенням ринок _____ (поділятись) на товарний і фінансовий ринки.
4. За місцем розташування ринок _____ (поділятись) на чотири види.
5. Ринок _____ (виконувати) посередницьку, ціноутворюючу, інформаційну і стимулюючу функції.
6. Ринок через купівлю-продаж _____ (з'єднувати) виробників зі споживачами.
7. Виробники через ціни _____ (отримувати) інформацію про стан економіки.
8. Ринок _____ (утворювати) ринкову ціну на товари та послуги.
9. Ринок через зміни ринкових цін _____ (регулювати) виробництво товарів і послуг.
10. Ринок через зниження витрат _____ (стимулювати) розвиток виробництва.

Завдання 11. Поставте запитання до підкреслених у реченні слів.

Зразок: За економічним призначенням ринок поділяється на товарний ринок і фінансовий ринок.

- На які види поділяється ринок за економічним призначенням?
- Ринок акцій – це ринок цінних паперів.

- Що таке ринок акцій?

Ринок через купівлю і продаж з'єднує продавців і покупців.

- Як ринок з'єднує продавців і покупців?

1. За місцем розташування ринок поділяється на регіональний, національний, міжнародний і світовий ринки.
2. Ринок засобів виробництва – це ринок предметів праці та засобів праці.
3. Ринок через попит, пропозицію і конкуренцію утворює ринкову ціну на товари і послуги.
4. Фінансовий ринок поділяється на інвестиційний, кредитний, валютний ринки і ринок акцій.
5. Інвестиційний ринок - це ринок капіталів.
6. Через ціни виробники отримують інформацію про стан економіки.
7. Ринок праці – це ринок робочої сили.
8. Через зміни ринкових цін ринок регулює виробництво товарів і послуг.
9. Національний ринок – це внутрішній ринок країни.
10. Ринок через зниження витрат виробництва стимулює розвиток виробництва і його ефективність.

Завдання 12. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

споживач – споживчий

Ринок регулює відносини між виробниками і

... ринок – це ринок ... товарів і послуг.

товар – товарний

Ринкові відносини реалізуються через попит і пропозицію

Ринок поділяється на ... ринок і фінансовий ринок.

ціна – цінний

Ринок акцій – це ринок ... паперів.

Через конкуренцію ринок утворює ринкову

ринок – ринковий

В ... економіці не існує “чистих” продавців і “чистих” покупців.

... засобів виробництва – це ... предметів праці та засобів праці.

регулювати – регулятивний

Ринок виконує ... функцію.

Через зміни ринкових цін ринок ... виробництво.

стимулювати – стимулюючий

Через зниження витрат виробництва ринок ... розвиток і ефективність виробництва.

Ринок виконує ... функцію.

інформація – інформаційний

Ринок виконує ... функцію.

Через ціни виробники отримують ... про стан економіки.

кредит - кредитний

... ринок – це ринок

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання.

1. Що називається ринком?
2. Як реалізуються ринкові відносини?
3. На які види поділяється ринок за економічним призначенням?
4. На які види ринку поділяється товарний ринок?
5. Що таке споживчий ринок?
6. На які види ринку поділяється фінансовий ринок?
7. Що таке інвестиційний ринок?
8. На які види поділяється ринок за місцем розташування?
9. Що таке світовий ринок?
10. Які функції виконує ринок?
11. Як ринок виконує свої функції?

Тема 6. Попит і пропозиція. Ринкова ціна

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)	N1 множина (вони)
попит	залежність	бажання	можливості

Товари, пропозиція, характеристика, підвищення, ціни, послуга, зменшення, закон, кількість, величина, зниження, виробники, збільшення, продавці, рівновага, покупець, розширення, виробництво, скорочення, споживання, інформація, споживачі, баланс.

Завдання 2. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: можливість споживача → можливості споживача.

Ціна товару, зниження ціни, закон попиту, величина пропозиції, характеристика попиту, кількість товару, підвищення ціни, зменшення пропозиції, ринок товарів, скорочення виробництва, збільшення споживання.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: ринкова ціна → ринкові ціни.

Головний чинник, певна ціна, значне підвищення, рівноважна ціна, певний товар, прийнятна ціна, поступове зниження, серйозне збільшення, незначне зменшення, зворотна залежність, певна величина, вища ціна.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: бажати + чого? (N2); призводити + до чого? (до N2); залежати + від чого? (від N2); врівноважувати + що? (N4); доводити + що? (N4); збалансовувати + що? (N4); збільшувати + що? (N4); зменшувати + що? (N4); знижувати + що? (N4); підвищувати + що? (N4); інформувати + кого? (N4), про що? (про N4); пропонувати + що? (N4); показувати + що? (N4); формувати + що? (N4); утворюватися + де? (в, на N6); формуватися + де? (в, на N6).

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть речення зі словами-термінами **попит, пропозиція, ринкова ціна.**

Попит і пропозиція. Ринкова ціна

Попит і пропозиція є головними чинниками, що формують ціну.

Попитом називається бажання і можливість споживача купити товар за певну ціну в певний час. Головною характеристикою попиту є ціна товару. Закон попиту доводить, що існує зворотна залежність між ціною і величиною попиту. Зниження ціни призводить до підвищення попиту, а підвищення ціни призводить до зменшення попиту. Згідно з законом попиту, чим вища ціна, тим менше товарів і послуг може купити споживач.

Пропозицією називається кількість товару, яку виробник пропонує продати за певну ціну в певний час. Головною характеристикою пропозиції теж є ціна товару. Закон пропозиції говорить, що існує пряма залежність між ціною і величиною пропозиції. Підвищення ціни призводить до збільшення пропозиції, а зниження ціни призводить до зменшення пропозиції. Згідно з законом пропозиції, чим вища ціна, тим більше товарів і послуг може запропонувати виробник.

Ринкова ціна формується залежно від попиту і пропозиції.

Ринковою ціною називається ціна, що вільно утворюється на ринку залежно від попиту і пропозиції. Ринкова ціна – це найбільш прийнятна ціна як для виробника (продавця), так і для споживача (покупця). Ринкова ціна показує рівновагу попиту і пропозиції. Тому часто її називають рівноважною ціною.

Рівноважна ціна не лише врівноважує попит і пропозицію. Вона інформує виробника про розширення або скорочення виробництва, а споживача – про

збільшення або зменшення споживання. Тому рівноважна ціна збалансовує виробництво і споживання.

Завдання 6. Утворіть і запишіть іменник **N1** (що? хто?) від дієслова **Vinf** (що (з)робити?). Поставте запитання. Підкресліть спільний корінь. Використайте текст уроку.

Зразок: бажати (що робити?) → бажАННя (що?).

Споживати, інформувати, стимулювати, балансувати, формувати, існувати.

Зразок: знижувати (що робити?) → знижЕННя (що?).

Підвищувати, збільшувати, зменшувати, утворювати, врівноважувати, розширювати, скорочувати.

Завдання 7. Запишіть спільнокореневі слова у таблицю за зразком. Підкресліть спільний корінь.

Зразок:

N1 (що? хто?)	Adj1 (який?)	Adv (як?)	Vinf (що(з)робити?)
<u>ці</u> на <u>ці</u> нність	<u>ці</u> новий, без <u>ці</u> нний	<u>ці</u> нно	<u>ці</u> нувати зне <u>ці</u> нити

- бажання, бажаний, бажати, бажати, бажано;
- споживач, споживчий, споживання, споживати, спожити, спожитий;
- існування, існуючий, існувати, неіснуючий;
- пропонувати, запропонований, пропозиція, запропонувати;
- питання, запитати, попит, питати, запитання;
- знижка, знижувати, зниження, нижчий, понизити, нижче, знижений;
- підвищувати, підвищення, підвищений, підвищити, вищий, вище;
- залежність, залежати, незалежний, залежно, незалежність;
- збільшення, збільшувати, більший, найбільший, більше, збільшити;
- рівноважний, врівноважувати, рівновага, врівноважений, вага, важити;
- короткий, скорочений, скорочувати, скоротити, коротко, скорочення.

Завдання 8. Вставте необхідні слова в речення. Використайте текст уроку.

1. Попитом _____ бажання споживача купити товар або послугу.
2. Головною характеристикою попиту є _____ товару.
3. _____ ціни призводить до підвищення попиту.
4. Пропозицією називається _____ товару, яку виробник пропонує продати.
5. Закон пропозиції говорить, що існує _____ залежність між ціною і величиною пропозиції.
6. Зниження ціни призводить до _____ пропозиції.
7. Ринкова ціна формується _____ від попиту і пропозиції.

8. Ринковою ціною називається ціна, що вільно _____ на ринку.
9. Ринкова ціна показує _____ попиту і пропозиції.
10. _____ ціна збалансовує виробництво і споживання.

Завдання 9. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. Попит і пропозиція _____ (формувати) ціну товарів і послуг.
2. Попитом _____ (називати) можливість споживача купити товар за певну ціну.
3. Закон попиту доводить, що _____ (існувати) зворотна залежність між ціною і величиною попиту.
4. Чим вища ціна, тим менше товарів і послуг _____ (могти) купити споживач.
5. Пропозицією _____ (називатись) кількість товару, яку виробник пропонує продати.
6. Закон пропозиції _____ (доводити) пряму залежність між ціною і величиною пропозиції.
7. Підвищення ціни _____ (призводити) до збільшення пропозиції товарів та послуг.
8. Ринкова ціна вільно _____ (утворюватись) на ринку.
9. Ринкова ціна _____ (показувати) рівновагу попиту і пропозиції.
10. Рівноважна ціна _____ (врівноважувати) попит і пропозицію, _____ (збалансовувати) виробництво і споживання.
11. Рівноважна ціна _____ (інформувати) про баланс виробництва і споживання.

Завдання 10. Поставте запитання до підкреслених у реченні слів.

Зразок: Попит і пропозиція формують ціну товарів і послуг.

- Що формують попит і пропозиція?

Попитом називають бажання і можливість споживача купити товар.

- Що називають попитом?

Зниження ціни призводить до підвищення попиту.

- До чого призводить зниження ціни?

1. Закон попиту доводить, що існує зворотна залежність між ціною і величиною попиту.
2. Підвищення ціни призводить до зменшення попиту.
3. Пропозицією називають кількість товару, яку виробник пропонує продати за певну ціну.
4. Головною характеристикою пропозиції є ціна товару.
5. Закон пропозиції говорить, що існує пряма залежність між ціною і величиною пропозиції.

6. Зниження ціни призводить до зменшення пропозиції.
7. Ринковою ціною називають ціну, що вільно утворюється на ринку.
8. Головною характеристикою пропозиції теж є ціна товару.
9. Ринкова ціна показує рівновагу попиту і пропозиції.
10. Рівноважна ціна врівноважує попит і пропозицію.
11. Рівноважна ціна збалансовує виробництво і споживання.

Завдання 11. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

формувати – формування

Попит і пропозиція ... ціну товару.

... ціни залежить від попиту і пропозиції.

Попит і пропозиція впливають на ... ціни.

залежати – залежність

За законом попиту, існує зворотна ... між ціною і величиною попиту.

Величина попиту ... від ціни товару.

зменшувати – зменшення

Висока ціна товару ... попит на нього.

Підвищення ціни товару призводить до... попиту на нього.

збільшувати – збільшення

Підвищення ціни призводить до ... пропозиції.

Підвищення ціни ... пропозицію товару.

називати – називатись

Ринковою ціною ... ціна товару, що вільно утворюється на ринку.

Ринковою ціною ... ціну товару, що вільно утворюється на ринку.

врівноважувати – рівноважний

... ціна збалансовує виробництво і споживання.

Ринкова ціна ... попит і пропозицію.

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання.

1. Що є головними чинниками формування ціни?
2. Що називається попитом?
3. Що доводить закон попиту?
4. Що називається пропозицією?
5. Що говорить закон пропозиції?
6. Як формується ринкова ціна?
7. Що називається ринковою ціною?
8. Що показує ринкова ціна?
9. Чому ринкову ціну часто називають рівноважною ціною?

Тема 7. Конкуренція і монополія

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)	N1 множина (вони)
стимул	конкуренція	зростання	покупці

Виробництва, ефективність, змагання, відносини, продажі, купівля, умови, робітник, плата, засоби, бажання, знижка, витрати, підвищення, реклама, монополія, протилежність, виробник, галузь, панування, прибутки, об'єднання, копалини, централізація, союз, концентрація, поєднання.

Завдання 2. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: стимул до зростання → стимули до зростання.

Елемент ринку, підвищення ефективності, виробник товарів, умова виробництва, продавець послуг, робітник підприємства, зменшення витрат, використання знижок, підвищення якості, галузь виробництва, ціна на продукцію, об'єднання виробників, поєднання монополії і конкуренції.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: висока ціна → високі ціни.

Необхідний елемент, найдешевший товар, заробітна плата, постійне використання, найкраща умова, неціновий засіб, цінова знижка, конкурентне змагання, певна галузь, низька ціна, високий прибуток, штучна монополія, природний ресурс, монопольне об'єднання, дрібний виробник, монополістичний союз.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: використовувати + що? (N4); зменшувати + що? (N4); змінюватися + на що? (на N4); мати + що? (N4); називати + що? (N4), чим? (N5); об'єднувати + кого? що? (N4); об'єднуватися + в що? (в N4); обслуговувати + кого? що?(N4); підвищувати + що? (N4); поглинати + кого? що? (N4); поєднувати + що? (N4), з чим? (з N5); вести + що? (N4); вестися + чим? (N5); розрізняти + що? (N4); змагатися + з чим? (з N5); бажати + що (з)робити?; намагатися + що (з)робити?; виникати; зростати.

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть речення зі словами-термінами **конкуренція, монополія.**

Конкуренція і монополія

Конкуренція – це необхідний елемент ринку. Вона є стимулом до зростання виробництва і підвищення його ефективності.

Конкуренцією називається змагання учасників ринкових відносин за кращі умови виробництва та купівлі-продажу товарів і послуг. Виробники товарів намагаються виробляти їх найдешевше, а продавати найдорожче. Робітники підприємства намагаються отримати найбільшу заробітну плату, а покупці – купити товар найдешевше.

Розрізняють цінову і нецінову конкуренції. Цінова конкуренція ведеться ціновими засобами. Це зменшення витрат виробництва, бажання продати товар найдешевше, використання цінових знижок. Нецінова конкуренція ведеться неціновими засобами. Це підвищення якості товару, використання реклами, краще обслуговування покупців.

Монополія є протилежністю конкуренції.

Монополією називають панування на ринку одного виробника в певній галузі виробництва. Монополіст намагається встановити монопольно високі ціни на свою продукцію і монопольно низькі ціни на товари, які він купує. Так монополіст отримує монопольно високий прибуток.

Розрізняють природну і штучну монополії. Природна монополія – це об'єднання виробників, які мають монопольне відношення до природних ресурсів (газ, алюміній, рідкісні корисні копалини). Штучна монополія – це об'єднання виробників, які поглинули дрібних виробників (централізація) або які об'єднались в монополістичні союзи (концентрація).

Після виникнення монополії вільна конкуренція змінилась на монопољну конкуренцію – поєднання монополії і конкуренції.

Завдання 6. Утворіть і запишіть прикметник **Adj1** (який?) від іменника **N1** (що? хто?). Підкресліть спільний корінь.

Напишіть приклади словосполучень **Adj1 + N1**.

Зразок: природа → природНий: природне середовище.

Монополія, товар, якість, рівновага, конкурент, ефективність.

Зразок: ринок → ринкОВий.

Ціна, право, план, прибуток, папір, світ.

Зразок: монополіст → монополістИЧНий.

Капіталіст, медик, теоретик.

Зразок: виробництво → виробниЧий.

Споживання, законодавство.

Завдання 7. Вставте синонімічні конструкції до таблиці за зразком.

Зразок:

N1+ N2	Adj1 + N1
елемент ринку	ринковий елемент

- умови виробництва, виробничі умови;
- товарні виробники, виробники товарів;
- цінова конкуренція, конкуренція цін;
- витрати виробництва, виробничі витрати;
- знижки цін, цінові знижки;
- товарна якість, якість товарів;
- галузь виробництва, виробнича галузь;
- виробниче об'єднання, об'єднання виробників;
- природні ресурси, ресурси природи;
- монополістичний союз, союз монополістів;
- конкуренція монополій, монопольна конкуренція.

Завдання 8. Запишіть спільнокореневі слова у таблицю за зразком.

Підкресліть спільний корінь.

Зразок:

N1 (що? хто?)	Adj1 (який?)	Adv (як?)	Vinf (що(з)робити?)
<u>конкуренція</u> <u>конкурент</u>	<u>конкурентний</u> <u>конкуруючий</u>	<u>конкурентно</u>	<u>конкурувати</u>

- стимул, стимулювати, стимуляція, стимулювання, простимулювати, простимульований;
- ріст, зростати, зростання, зрости, зрослий, зростаючий, дорослий, доросло;
- змагатись, змагання, намагатись, намагання;
- отримувати, отримання, отримувач, отриманий, тримати, затримка;
- різний, різниця, розрізняти, нарізно, розрізнений, розрізнити;
- вести, ведення, вестись, провести, проведений, проведення;
- зменшувати, зменшення, менший, зменшити, зменшений, менше;
- використання, користь, використовувати, корисний, використаний, корисно, використати;
- служити, служба, обслуговувати, службовий, обслуговування, обслужити;
- панування, панівний, пан, панувати, запанувати;
- встановити, встановлення, стан, встановлений;
- об'єднуватись, об'єднання, єдиний, об'єднаний, об'єднано, об'єднувати, єдність, поєднатись, поєднання;
- зміна, змінюватись, змінений, змінитись, незмінний, незмінно.

Завдання 9. Вставте необхідні слова у речення. Використайте текст уроку.

1. _____ є стимулом до зростання виробництва і підвищення його ефективності.
2. Конкуренцією _____ змагання учасників ринкових відносин за кращі умови виробництва.
3. Виробники намагаються виробляти товари _____, а продавати _____.
4. Цінова конкуренція ведеться _____ засобами.
5. Цінові засоби конкуренції - це _____ витрат виробництва і використання цінових знижок.
6. _____ засоби конкуренції – це підвищення якості товару, використання реклами і краще обслуговування покупців.
7. _____ називається панування одного виробника на ринку.
8. Монополіст _____ встановити монополюно високі ціни на свою продукцію.
9. Розрізняють _____ і _____ монополії.
10. Природна монополія – це _____ виробників, які мають монополюне відношення до природних ресурсів.
11. Монополюна конкуренція – це _____ монополії і конкуренції.

Завдання 10. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. Конкуренція _____ (бути) стимулом до підвищення ефективності виробництва.
2. Конкуренцією _____ (називати) змагання за кращі умови виробництва та купівлі-продажу.
3. Виробники завжди _____ (намагатись) виробляти товари найдешевше, а продавати найдорожче.
4. Робітники завжди намагаються _____ (отримати) найбільшу зарплату.
5. Цінова конкуренція _____ (вестись) ціновими засобами.
6. Цінові засоби конкуренції намагаються _____ (зменшити) витрати виробництва.
7. Нецінові засоби конкуренції намагаються _____ (підвищувати) якість товару, _____ (використовувати) рекламу.
8. Монополією _____ (називатись) панування одного виробника в певній галузі виробництва.
9. Монополіст _____ (встановлювати) монополюно високі ціни на свою продукцію.
10. Монополюний виробник _____ (отримувати) монополюно високий прибуток.
11. Монополісти _____ (об'єднуватись) в природні і штучні монополії, щоб _____ (отримувати) монополюно високий прибуток.

Завдання 11. Поставте запитання до підкреслених у реченні слів.

Зразок: Виробники намагаються виробляти товари найдешевше.

- Що роблять виробники?

Конкуренція ведеться різними засобами.

- Як ведеться конкуренція?

Конкуренція – це необхідний елемент ринку.

- Що таке конкуренція?

1. Конкуренцією називається змагання учасників ринкових відносин за кращі умови виробництва та купівлі-продажу товарів і послуг.

2. Виробники намагаються продавати товари найдорожче.

3. Робітники підприємства намагаються отримати найбільшу заробітну плату.

4. Цінова конкуренція ведеться ціновими засобами.

5. Цінові засоби – це зменшення витрат виробництва, бажання продати товар найдешевше, використання цінових знижок.

6. Нецінова конкуренція ведеться неціновими засобами.

7. Нецінові засоби – це підвищення якості товару, використання реклами, краще обслуговування покупців.

8. Монополією називають панування на ринку одного виробника в певній галузі виробництва.

9. Монополіст намагається встановити на ринку монопольно високі ціни на свою продукцію і монопольно низькі ціни на товари, які він купує.

10. Природна монополія – це об'єднання виробників, які мають монопольне відношення до природних ресурсів.

11. Штучна монополія – це об'єднання виробників, які поглинули дрібних виробників або які об'єднались в монополістичні союзи.

Завдання 12. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

стимулювати – стимул

Конкуренція є ... до зростання виробництва і підвищення його ефективності.

Конкуренція ... зростання виробництва і підвищення його ефективності.

найдешевший – найдешевше

Виробники намагаються виробляти ... товари.

Виробники намагаються виробляти свої товари

найбільший – найбільше

Робітники завжди намагаються отримати від підприємця ... грошей.

Робітники намагаються отримати від підприємця ... зарплату.

вестись – ведення

Розрізняють цінові і нецінові засоби ... конкуренції.

Конкуренція ... ціновими і неціновими засобами.

підвищувати – підвищення

Щоб вести нецінову конкуренцію, виробники ... якість товару.

... якості товару – це засіб вести нецінову конкуренцію.

монополія – монополіст

... – це панування на ринку одного виробника.

... встановлює на ринку монополю високу ціну на свій товар або послугу.

об'єднуватись – об'єднання

Штучна монополія – це ... виробників у монополістичні союзи.

Виробники ... у монополістичні союзи для створення штучної монополії.

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання.

1. Що називається конкуренцією?
2. Що роблять виробники?
3. Що роблять робітники підприємства?
4. Що роблять покупці?
5. Як ведеться цінова конкуренція?
6. Що таке цінова конкуренція?
7. Як ведеться нецінова конкуренція?
8. Що таке нецінова конкуренція?
9. Що називається монополією?
10. Що робить монополіст?
11. Що таке природна монополія?
12. Що таке штучна монополія?
13. Що таке монополюсна конкуренція?

Тема 8. Зайнятість і безробіття

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)	N1 множина (вони)
розподіл	зайнятість	явище	потреби

Безробіття, розвиток, відносини, система, діяльність, забезпечення, місце, населення, відтворення, збитки, суспільство, праця, можливості, ресурси, скорочення, явища, робота, форми, переміщення, види, розвиток, кризи, перерозподіл, частина, цикл.

Завдання 2. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: явище зайнятості → явища зайнятості.

Система відносин, процес людської діяльності, вид зайнятості, структура трудових ресурсів, скорочення ручної праці, частина населення, армія праці, форма безробіття, переміщення робочої сили, цикл розвитку, криза економіки.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: циклічний характер → циклічні характери.

Робоче місце, основний вид, вікова та освітня структура, трудовий ресурс, соціально-економічна криза, протилежне явище, надлишкова частина, працездатна частина населення, регіональне переміщення, економічний цикл.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: завдавати + чого? (N2), кому? (N3); належати + до чого? (до N2); відтворювати + що? (N4); забезпечувати + що? (N4), чим? (N5); зумовлювати + що? (N4); надавати + що? (N4), кому? (N3); перерозподіляти + що? (N4); переміщувати + кого? що? (N4), куди? (в, на N4); поповнювати + що? (N4), чим? (N5); розрізняти + що? (N4); скорочувати + що? (N4); займатися + чим? (N5); ставати + чим? (N5); існувати; розвиватися.

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть речення зі словами-термінами **зайнятість, безробіття**. Складіть структурну схему тексту.

Зайнятість і безробіття

Явища зайнятості і безробіття зумовлені циклічним характером розвитку ринкової економіки.

Зайнятістю називається система соціально-економічних відносин між людьми в процесі їхньої діяльності для забезпечення своїх потреб, для забезпечення працездатного населення робочими місцями і для відтворення робочої сили.

Розрізняють три основні види зайнятості: повну зайнятість, раціональну зайнятість та ефективну зайнятість.

Повна зайнятість – це надання суспільством всьому працездатному населенню можливості займатись суспільно корисною працею.

Раціональна зайнятість – це перерозподіл і використання трудових ресурсів, їхньої вікової та освітньої структури.

Ефективна зайнятість – це інтенсивне відтворення трудових ресурсів для скорочення важкої, непрестижної ручної праці.

Безробіття – це протилежне до зайнятості явище.

Безробіттям називається соціально-економічне явище, коли частина працездатного населення не може знайти роботу, стає відносно надлишковою і поповнює резервну армію праці.

Існують різні форми безробіття: фрикційне, структурне, технологічне, циклічне, інституціональне безробіття та інші. Розрізняють також повне і часткове, приховане і явне, добровільне і вимушене безробіття.

До добровільних належать фрикційна і інституціональна форми безробіття, а до вимушених – структурна, технологічна і циклічна форми безробіття.

Фрикційне безробіття зумовлене професіональним, віковим та регіональним переміщенням робочої сили.

Циклічне безробіття зумовлене економічними циклами розвитку економіки, насамперед її кризами.

Безробіття завдає суспільству значних економічних і соціальних збитків.

Завдання 6. Утворіть і запишіть прикметник **Adj1** (який?) від іменника **N1** (що? хто?). Підкресліть спільний корінь.

Напишіть приклади словосполучень **Adj1 + N1**.

Зразок: рука → ручНий: ручна праця.

Основа, ефективність, користь, освіта, престиж, резерв, структура, добра воля.

Зразок: збитки → збиткОВий: збитковий бізнес.

Ринок, труд, вік, надлишок, частка.

Зразок: цикл → циклІЧНий: циклічний характер

Економіка, технологія.

Зразок: нація → націонАЛЬНий: національний виробник.

Рація, інституція, професія.

Завдання 7. Утворіть і запишіть іменник **N1** від дієслова **Vinf**. Підкресліть спільний корінь.

Зразок: забезпечувати → забезпечЕННЯ.

Відтворювати, скорочувати, поновлювати, переміщувати, розрізняти, зумовлювати.

Зразок: надавати → надАННЯ.

Використати, завдавати, бажати, зростати.

Завдання 8. Заповніть таблицю за зразком. Використайте текст уроку.

inf + N4	Nv + N2
А) Зразок: перерозподіляти трудові ресурси → перерозподіляти трудові ресурси → розвивати ринкову економіку → забезпечувати свої потреби → забезпечувати працездатне населення → → відтворювати робочу силу → відтворювати трудові ресурси → використовувати їхню вікову і освітню структуру → скорочувати важку, непрестижну ручну працю → переміщувати робочу силу → Б)Зразок: → розрізняють три основні види зайнятості → → →	 перерозподіл трудових ресурсів розрізнення трьох основних видів зайнятості розрізнення трьох основних видів зайнятості поповнення резервної армії праці розрізнення добровільного і вимушеного безробіття

Завдання 9. Вставте необхідні слова у речення. Використайте текст уроку.

1. Явища _____ і _____ зумовлені циклічним характером розвитку ринкової економіки.
2. Зайнятістю називається система _____ - _____ відносин між людьми в процесі їхньої діяльності для забезпечення своїх потреб і для забезпечення працездатного населення робочими місцями.
3. Розрізняють _____ основні види зайнятості.
4. _____ зайнятість – це надання всьому працездатному населенню можливості займатись суспільно корисною працею.
5. Раціональна зайнятість – це _____ і _____ трудових ресурсів.
6. Ефективна зайнятість – це інтенсивне відтворення _____ _____ для скорочення важкої праці.
7. При безробітті частина працездатного населення не може знайти роботу і поповнює _____ _____ _____ .
8. Існують _____ форми безробіття.

9. Фрикційне безробіття _____ професіональним, віковим та регіональним переміщенням робочої сили.
10. _____ безробіття зумовлене економічними кризами.
11. Безробіття завдає суспільству _____ і _____ збитків.

Завдання 10. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. Зайнятістю _____ (називати) систему соціально-економічних відносин між людьми в процесі їхньої діяльності для забезпечення своїх потреб, для забезпечення працездатного населення робочими місцями і для відтворення робочої сили.
2. _____ (розрізняти) повну, раціональну та ефективну форми зайнятості.
3. При повній зайнятості суспільство _____ (надавати) всьому працездатному населенню можливість займатись суспільно корисною працею.
4. При раціональній зайнятості суспільство _____ (перерозподіляти) трудові ресурси і _____ (використовувати) їхню вікову і освітню структуру.
5. При ефективній зайнятості суспільство інтенсивно _____ (відтворювати) трудові ресурси і _____ (скорочувати) ручну працю.
6. Безробіття _____ (бути) протилежним до зайнятості явищем.
7. При безробітті частина працездатного населення не може _____ (знайти) роботу і _____ (ставати) відносно надлишковою.
8. Надлишкова частина населення _____ (поповнювати) резервну армію праці.
9. _____ (існувати) різні форми безробіття.
10. _____ (розрізняти) повне і часткове, приховане і явне, добровільне і вимушене безробіття.
11. До вимушених форм безробіття _____ (належати) структурна і циклічна форми безробіття.
12. Безробіття _____ (завдавати) суспільству значних економічних і соціальних збитків.

Завдання 11. Поставте запитання до підкреслених у реченні слів.

Зразок: Зайнятість і безробіття зумовлені циклічним характером розвитку ринкової економіки.

- Чим зумовлені зайнятість і безробіття?

Розрізняють три види зайнятості: повну, раціональну та ефективну зайнятість.

- Які види зайнятості розрізняють?

До добровільних форм безробіття належать фрикційна та інституціональна форми безробіття.

- До яких форм безробіття належать фрикційна та інституціональна форми безробіття?

1. Фрикційне безробіття зумовлене професіональним, віковим та регіональним переміщенням робочої сили.
2. Існують різні форми безробіття: фрикційне, структурне, технологічне, циклічне, інституціональне безробіття та інші.
3. До вимушених форм безробіття належать структурна, технологічна і циклічна форми безробіття.
4. Циклічне безробіття зумовлене економічними циклами розвитку економіки, її кризами.
5. Розрізняють такі форми безробіття: повне і часткове, приховане і явне, добровільне і вимушене безробіття.
6. Ефективна зайнятість – це інтенсивне відтворення трудових ресурсів для скорочення важкої, непрестижної ручної праці.
7. Безробіттям називається соціально-економічне явище, коли частина працездатного населення не може знайти роботу, стає відносно надлишковою і поповнює резервну армію праці.

Завдання 12. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

розвиватись – розвиток

Циклічний ... ринкової економіки зумовлює явища зайнятості і безробіття.

Ринкова економіка ... циклічно, тому існують явища зайнятості і безробіття.

забезпечувати – забезпечення

Люди працюють для ... своїх потреб.

В процесі трудової діяльності люди ... свої потреби.

відтворювати – відтворення

В результаті трудової діяльності працездатне населення ... робочу силу.

Для ... робочої сили працездатне населення забезпечує себе робочими місцями.

надавати – надання

Повна зайнятість ... всьому населенню можливість займатись суспільно корисною працею.

Повна зайнятість – це ... всьому населенню можливості займатись суспільно корисною працею.

скорочувати – скорочення

Ефективна зайнятість дає можливість ... важку, непрестижну ручну працю.

Ефективна зайнятість – це ... важкої, непрестижної ручної праці.

використовувати – використання

Раціональна зайнятість – це ... трудових ресурсів, їхньої вікової та освітньої структури.

Раціональна зайнятість дозволяє ... трудові ресурси, їхню вікову та освітню структуру.

поповнювати – поповнення

Безробіття ... резервну армію праці.

Безробіття забезпечує ... резервної армії праці.

зумовлювати – зумовлений

Фрикційне безробіття ... професіональним, віковим та регіональним переміщенням робочої сили.

Фрикційне безробіття ... професіональне, вікове та регіональне переміщення робочої сили.

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання.

1. Чим зумовлені явища зайнятості та безробіття?
2. Що називається зайнятістю?
3. Які види зайнятості розрізняють?
4. Що таке повна зайнятість?
5. Що таке раціональна зайнятість?
6. Що таке ефективна зайнятість?
7. Що називають безробіттям?
8. Які форми безробіття існують?
9. До яких форм безробіття належать фрикційна та інституціональна форми безробіття?
10. До яких форм безробіття належать структурна, технологічна і циклічна форми безробіття?
11. Чим зумовлене фрикційне безробіття?
12. Чим зумовлене циклічне безробіття?
13. Яких збитків завдає суспільству безробіття?

Тема 9. Міжнародне підприємництво

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)	N1 множина (вони)
статус	сукупність	підприємництво	угоди

Кордони, переміщення, послуги, масштаб, умова, розширення, поява, корпорації, розвиток, поділ, кредитування, причини, режим, інвестування, компанія, обсяги, прибуток, зусилля, зони, власність, партнер, сировина, джерела, ризик, потужності, вкладник, оподаткування, доходи, податок, експорт, особливість, імпорт.

Завдання 2. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: умова появи → умови появи.

Умова розширення, причина появи, режим інвестування, обсяг продажів, форма підприємництва, джерело сировини, територія країни, режим вкладання капіталу, особливість оподаткування, група країн, частина території.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: національний кордон → національні кордони.

Міжнародна угода, транснаціональна корпорація, світовий ринок, пільговий податок, міжнародна компанія, додатковий прибуток, фінансове зусилля, спільне підприємство, вільна економічна зона, новий міжнародний ринок, економічний ризик, нове джерело, митний режим, іноземний капітал.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: набувати + чого? (N2); вводити + що? (N4); вивозити + що? (N4); виконувати + що? (N4); виробляти + що? (N4); вкладати + що? (N4); здобувати + що? (N4); знаходити + що? (N4); інвестувати + що? (N4), куди? (в, на N4); оподатковувати + що? (N4); отримувати + що? (N4); передбачати + що? (N4); переміщувати + що? (N4), через що? (через N4); підвищувати + що? (N4); поглиблювати + що? (N4); поширюватися + на що? (на N4); проникати + куди? (в, на N4); розширювати + що? (N4); стимулювати + що? (N4); створювати + що? (N4); укладати + що? (N4).

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть речення зі словосполученням - терміном **міжнародне підприємництво**.

Міжнародне підприємництво

Міжнародне підприємництво – це сукупність угод, які укладають і виконують через національні кордони. Міжнародне підприємництво пов’язане з переміщенням ресурсів, товарів і послуг у міжнародному масштабі.

Умовами появи та розширення міжнародного підприємництва є:

- 1) розвиток транснаціональних корпорацій;
- 2) поглиблення міжнародного поділу праці;

- 3) створення світового ринку;
- 4) розвиток міжнародного кредитування.

Причинами появи міжнародного підприємництва є:

- 1) пільговий режим інвестування в іншій країні;
- 2) підвищення статусу компанії за рахунок набуття статусу міжнародної;
- 3) збільшення обсягів продажу та отримання додаткових прибутків;
- 4) зниження витрат за рахунок дешевої робочої сили та сировини;
- 5) об'єднання фінансових зусиль.

Важливими формами міжнародного підприємництва є спільні підприємства та вільні економічні зони.

Спільні підприємства (СП) – це організаційна форма, що передбачає існування спільної власності партнерів із різних країн. СП дозволяють проникати на нові ринки, розширювати виробничі потужності, знаходити нові джерела сировини, здобувати управлінський досвід, зменшувати економічні ризики.

Вільні економічні зони (ВЕЗ) – це частина території країни, на яку поширюється пільговий режим вкладання капіталу, пільгове оподаткування доходів, безмитне ввезення-вивезення продукції. ВЕЗ дозволяють створювати пільговий експортно-імпортний режим, зменшувати оподаткування іноземного та національного капіталу, виробляти продукцію на експорт та стимулювати імпорт.

У різних групах країн міжнародне підприємництво має свої особливості.

Завдання 6. Утворіть і запишіть прикметник **Adj1** (який?) від іменника **N1** (що? хто?). Підкресліть спільний корінь. Напишіть приклади словосполучень **Adj1 + N1**.

Зразок: воля → вільний: вільна зона.

Організація, мито, експорт, імпорт, іноземець.

Зразок: додаток → додаткОВий: додаткові прибутки.

Світ, пільга, фінанси, ринок.

Завдання 7. Утворіть і запишіть іменник **N1** від дієслова **Vinf**. Підкресліть спільний корінь.

Зразок: виконувати → виконАННЯ.

Інвестувати, отримувати, оподаткувати, стимулювати, здобувати, укладати, отримати, об'єднати, вкладати.

Зразок: переміщувати → переміщЕННЯ.

Підвищувати, збільшувати, розширювати, поглиблювати, знижувати, знаходити, зменшувати, передбачати, проникнути, поширитися, вводити, виводити, виробляти.

Завдання 8. Заповніть таблицю за зразком. Використайте текст уроку.

Vinf + N4		Nv + N2
А) Зразок:		
переміщувати ресурси	→	
переміщувати ресурси	→	переміщення ресурсів
переміщувати товари і послуги	→	
розширювати міжнародне підприємництво	→	
розвивати транснаціональні корпорації	→	
розвивати міжнародне кредитування	→	
поглиблювати міжнародний поділ праці	→	
створювати світовий ринок	→	
підвищувати статус компанії	→	
збільшувати обсяги продажу	→	
набувати статусу міжнародної компанії	→	
отримувати додаткові прибутки	→	
об'єднати фінансові зусилля	→	
знижувати витрати	→	
вкладати капітал	→	
оподатковувати доходи	→	
оподатковувати іноземний капітал	→	
ввозити-вивозити продукцію	→	
Б) Зразок:		
....	→	укладання угод
укладати угоди	→	укладання угод
....	→	створення пільгового експортно-імпортного режиму
....	→	проникнення на нові ринки
....	→	розширення виробничих потужностей
....	→	знаходження нових джерел сировини
....	→	здобуття управлінського досвіду
....	→	зменшення економічних ризиків
....	→	зменшення оподаткування
....	→	вироблення продукції
....	→	стимулювання імпорту

Завдання 9. Вставте необхідні слова у речення. Використайте текст уроку.

1. Міжнародне підприємництво – це _____ угод, які укладають і виконують через національні кордони.
2. Міжнародне підприємництво пов'язане з _____ ресурсів, товарів і послуг.
3. Існують чотири умови _____ та _____ міжнародного підприємництва.
4. Основними _____ появи міжнародного підприємництва є 5 причин.
5. Спільні підприємства (СП) і вільні економічні зони (ВЕЗ) є важливими формами міжнародного підприємництва.
6. СП _____ існування спільної власності партнерів із різних країн.
7. СП дозволяють _____ на нові міжнародні ринки.
8. ВЕЗ – це _____ території країни з пільговим режимом вкладання капіталу.
9. ВЕЗ дозволяють _____ оподаткування іноземного та національного капіталу.
10. У різних групах країн міжнародне підприємництво має свої _____.

Завдання 10. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. Міжнародне підприємництво – це сукупність угод, які _____ (укладати) і _____ (виконувати) через національні кордони.
2. Міжнародне підприємництво _____ (переміщувати) ресурси, товари і послуги у міжнародному масштабі.
3. Міжнародне підприємництво _____ (поглиблювати) міжнародний поділ праці.
4. Розвиток транснаціональних корпорацій та створення світового ринку _____ (бути) умовами появи і розширення міжнародного підприємництва.
5. Зниження витрат за рахунок дешевої робочої сили і сировини _____ (стати) однією з причин появи міжнародного підприємництва.
6. Спільні підприємства _____ (передбачати) існування спільної власності.
7. СП _____ (проникати) на нові ринки і дозволяють _____ (зменшувати) економічні ризики.
8. На вільні економічні зони _____ (поширюватися) пільговий режим вкладання капіталу і пільгове оподаткування доходів.
9. ВЕЗ _____ (дозволяти) виробляти продукцію на експорт і стимулювати імпорт.
10. Різні групи країн _____ (мати) свої особливості міжнародного підприємництва.

Завдання 11. Поставте запитання до підкреслених у реченні слів.

Зразок: ВЕЗ – це частина території країни, на яку поширюється безмитне

ввезення-вивезення продукції.

- Що таке вільні економічні зони?

Важливими формами міжнародного підприємництва є спільні підприємства і вільні економічні зони.

- Чим є спільні підприємства і вільні економічні зони?

Міжнародне підприємництво дозволяє збільшувати обсяги продажу і отримувати додаткові прибутки.

- Що дозволяє міжнародне підприємництво?

1. Міжнародне підприємництво – це сукупність угод, які укладають і виконують через національні кордони.
2. Умовами появи та розширення міжнародного підприємництва є поглиблення міжнародного поділу праці і розвиток міжнародного кредитування.
3. СП дозволяють знаходити нові джерела сировини.
4. Спільні підприємства – це організаційна форма, що передбачає існування спільної власності партнерів із різних країн.
5. Причинами появи міжнародного підприємництва є пільговий режим інвестування та об'єднання фінансових зусиль.
6. ВЕЗ дозволяють створювати пільговий експортно-імпортний режим і зменшувати оподаткування капіталу.

Завдання 12. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

переміщуватися – переміщення

Міжнародне підприємництво пов'язане з ... ресурсів, товарів і послуг у міжнародному масштабі.

При міжнародному підприємстві ресурси, товари і послуги ... у міжнародному масштабі.

розширювати – розширення

Створення світового ринку ... міжнародне підприємництво.

Створення світового ринку є умовою ... міжнародного підприємництва.

розвиватися – розвиток

... міжнародного кредитування став умовою появи міжнародного підприємництва.

Міжнародне підприємництво почало активно

підвищувати – підвищення

Міжнародне підприємництво дозволяє ... статус компанії до міжнародного.

Однією з причин появи міжнародного підприємництва є ... статусу компанії до міжнародного.

збільшувати – збільшення

Міжнародне підприємництво дозволяє ... обсяги продажу та отримувати додаткові прибутки.

... обсягів продажу та отримання додаткових прибутків є причиною появи міжнародного підприємництва.

зменшувати – зменшення

Для ... економічних ризиків компаній почали створювати СП.

СП ... економічні ризики компаній.

ввозити-вивозити – ввезення-вивезення

Вільні економічні зони дозволяють безмитно ...-... продукцію.

Безмитне ...-... продукції є метою створення ВЕЗ.

створюватися – створення

У ВЕЗ ... пільговий експортно-імпортний режим.

Для ... пільгового експортно-імпортного режиму почали утворювати ВЕЗ.

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання.

1. Що таке міжнародне підприємництво?
2. Що є умовами появи і розширення міжнародного підприємництва?
3. Що є причинами появи міжнародного підприємництва?
4. Чим є СП і ВЕЗ?
5. Що таке СП?
6. Що дозволяють СП?
7. Що таке ВЕЗ?
8. Що дозволяють ВЕЗ?
9. Які групи країн мають свої особливості міжнародного підприємництва?

Тема 10. Гроші. Функції грошей

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова до таблиці. Знайдіть їхнє значення в словнику.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)	N1 множина (вони)
еквівалент	роль	суспільство	гроші

Розвиток, виникнення, категорія, відносини, функція, вартість, обіг, міра, засоби, нагромадження, платіж, порівняння, кількість, посередники, обмін, рух, перехід, золото, збереження, багатство, рівень, борги, суб'єкт, вексель, боржник, кредитор, валюта, євро, франк, фунт.

Завдання 2. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: сфера економічних відносин → сфери економічних відносин.

Засіб обігу, вартість товарів, засіб нагромадження, функція міри вартості, засіб платежу, роль посередника, сфера обігу грошей, засіб збереження вартості, функція світових грошей, валюта провідних країн, рівень розвитку, фунт стерлінгів, формування світового ринку, роль загального еквіваленту, форма багатства.

Завдання 3. Поставте дані словосполучення у множині (**вони**).

Зразок: світовий ринок товарів → світові ринки товарів.

Економічна категорія, будь-який товар, основна функція, особливий товар, головний засіб платежу, провідна валюта світу, високий рівень розвитку товарних відносин, даний товар, швейцарський франк, англійський фунт стерлінгів.

Завдання 4. Запишіть і перекладіть дієслова уроку.

Vinf: виходити + з чого? (з N2); переходити + від кого? до кого?(від, до N2); видавати + що? (N4); виконувати + що? (N4), в чому? (в N6); виражати + що? (N4), чим? (N5); виражатися + чим? (N5); виплачувати + що? (N4), кому? (N3); забезпечувати + що? (N4); зберігати + що?(N4); обслуговувати + кого? що? (N4); погашати + що? (N4); порівняти + що? (N4) з чим? (з N5); розвивати + що? (N4); залишатися + де? (в, на N6); полягати + в чому? (в N6); виникати; зберігатися; накопичуватися; розвиватися.

Завдання 5. Прочитайте текст. Випишіть визначення поняття-терміну **гроші** та характеристику їхніх функцій

Гроші. Функції грошей

Гроші виникають у результаті довготривалого розвитку товарного виробництва.

Гроші – це економічна категорія, що означає особливий товар, який виконує в суспільстві роль загального еквіваленту. Гроші обслуговують всі сфери економічних відносин і виконують п'ять функцій:

- 1) міри вартості,
- 2) засобу обігу,
- 3) засобу нагромадження,
- 4) засобу платежу,
- 5) світових грошей.

Функція міри вартості полягає в тому, що вартість усіх товарів виражається грошима. Щоб визначити вартість товару, не обов'язково мати

гроші. Треба подумки порівняти кількість грошей з вартістю даного товару. Тому цю функцію гроші виконують ідеально.

Функція засобу обігу полягає в тому, що гроші виконують роль посередника при обміні товарів. Як засіб обігу гроші забезпечують рух товарів від виробника до споживача. Якщо товари виходять зі сфери обігу, то гроші залишаються в обігу і переходять від одного суб'єкта до іншого.

Функцію нагромадження виконують тільки повноцінні (золото) і реальні гроші. Ця функція полягає в тому, що гроші є засобом збереження вартості. Вони виходять з обігу і накопичуються у формі багатства. Оскільки гроші можуть зберігатися в будь-якій кількості і є загальним еквівалентом, то їх можна перетворювати на будь-який товар.

З розвитком товарного виробництва і кредитних відносин гроші починають виконувати функцію засобу платежу. Ця функція полягає в тому, що гроші обслуговують погашення різноманітних боргів між суб'єктами економічних відносин. Гроші виконують роль міри вартості ідеально, а засобом платежу є вексель, який видає боржник. Коли боржник виплачує борг кредиту, гроші виконують роль засобу платежу.

Функція світових грошей полягає в тому, що гроші виконують всі свої функції в обігу між різними країнами. Спочатку функцію світових грошей виконувало золото. Зараз цю функцію виконують валюти провідних країн: долар США, євро, швейцарський франк, англійський фунт стерлінгів. Поява цієї функції є результатом високого рівня розвитку товарних відносин і формування світового ринку.

Завдання 6. Запишіть спільнокореневі слова до таблиці за зразком.

Підкресліть спільний корінь.

Зразок:

N1 (що? хто?)	Adj1 (який?)	Adv (як?)	Vinf (що(з)робити?)
<u>вартість</u>	<u>вартісний</u>	<u>вартісно</u>	<u>вартувати</u>

- виникати, виникнення, зникати, зниклий, зникнення;
- розвиватися, розвиток, розвинений, розвинути, розвинено;
- збереження, зберігати, збережений, берегти;
- обслуговування, обслуговувати, служити, службовий, обслужити, служба;
- вимірювати, міра, вимірний, виміряти, розмір, багатомірний;
- виходити, перехід, вихід, переходити, перехідний;
- погашати, погашення, погашений, згаслий, погасити, вогнегасник;
- борг, заборгувати, заборгованість, боржник, борговий;
- кредитувати, кредитний, кредитор, кредит, кредитно;
- накопичуватися, накопичення, накопичений, накопичувати, накопичити;

- високий, підвищувати, високо, підвищення, підвищений, висота.

Завдання 7. Утворіть і запишіть іменник **N1** від дієслова **Vinf**. Підкресліть спільний корінь.

Зразок: виражатися → виражЕННЯ.

Виникати, погашати, зберегти, нагромаджувати, забезпечувати, визначати накопичуватися, перетворювати.

Зразок: виконати → виконАННЯ.

Порівняти, обслуговувати, функціонувати.

Зразок: виходити → вихід.

Виплатити, рухатися, переходити, заборгувати, розвиватися, платити.

Завдання 8. Заповніть таблицю за зразком. Використайте текст уроку.

Vinf + N4	Nv + N2
А) Зразок:	
розвивати товарне виробництво →	
розвивати товарне виробництво →	розвиток товарного виробництва
зберігати вартість →	
розвивати кредитні відносини →	
розвивати товарні відносини →	
формувати світовий ринок →	
Б) Зразок:	
.... →	виконання ролі загального еквіваленту
виконувати роль загального еквіваленту →	виконання ролі загального еквіваленту
.... →	виконання всіх своїх функцій
.... →	виконання ролі міри вартості
.... →	виконання ролі засобу платежу
.... →	виконання п'яти функцій
.... →	обслуговування всіх сфер
.... →	економічних відносин
.... →	визначення вартості товару
.... →	порівняння кількості грошей з вартістю товару
.... →	забезпечення руху товарів від виробника до споживача
.... →	перетворення грошей на будь-який

→		товар
		обслуговування погашення
		різноманітних боргів
		виплата боргу кредитор

Запам'ятайте!

виходити зі сфери обігу → вихід зі сфери обігу
переходити від одного суб'єкта до іншого → перехід від одного суб'єкта до іншого
виражатись грошима → вираження грошима
накопичуватись у формі багатства → накопичення у формі багатства

Завдання 9. Вставте необхідні слова у речення. Використайте текст уроку.

1. Гроші – це особливий товар, який виконує роль _____ .
2. Гроші виконують _____ функцій.
3. Функція _____ полягає в тому, що вартість усіх товарів виражається грошима.
4. Функція засобу обміну полягає в тому, що гроші виконують роль _____ при обміні товарів.
5. Функція засобу нагромадження полягає в тому, що гроші є засобом _____ .
6. При цьому гроші виходять з обігу і _____ у формі багатства.
7. З розвитком товарного виробництва і _____ гроші виконують функцію засобу платежу.
8. Функція засобу платежу полягає в тому, що гроші обслуговують _____ різноманітних боргів.
9. Коли боржник виплачує борг, гроші виконують роль _____ .
10. Функція світових грошей _____ в тому, що гроші виконують свої функції в міжнародному обігу.
11. Поява функції світових грошей є результатом _____ світового ринку.

Завдання 10. Поставте дієслово в дужках у правильній формі.

1. У суспільстві гроші _____ (виконувати) роль загального еквіваленту.
2. Гроші _____ (обслуговувати) всі сфери економічних відносин.
3. Як міра вартості гроші _____ (виражати) вартість усіх товарів.
4. Як засіб обігу гроші _____ (забезпечувати) рух товарів від виробника до споживача.
5. Якщо товари _____ (виходити) з обігу, то гроші _____ (залишатися) в обігу.

6. Як засіб нагромадження гроші виходять з обігу і _____ (накопичуватися) у формі багатства.
7. Як засіб нагромадження гроші можна _____ (зберігати) у будь-якій кількості і _____ (перетворювати) на будь-який товар.
8. Як засіб платежу гроші _____ (служити) для погашення боргів.
9. Гроші виконують роль засобу платежу, коли боржник _____ (виплачувати) борг кредитору.
10. Функція світових грошей _____ (полягати) в тому, що вони виконують всі свої функції в обігу між різними країнами.

Завдання 11. Поставте запитання до підкреслених у реченні слів.

Зразок: Гроші – це особливий товар, який виконує роль загального еквіваленту.

- Яку роль виконують гроші?

Функція грошей як міри вартості полягає в тому, що вартість усіх товарів виражається грошима.

- В чому полягає функція грошей як міри вартості?

Як засіб обігу гроші забезпечують рух товарів від виробника до споживача.

- Що роблять гроші як засіб обігу?

1. Функція грошей як засобу обігу полягає в тому, що вони є посередником при обміні товарів.
2. Як засіб обігу гроші виконують роль посередника при обміні товарів.
3. Як засіб обігу гроші не виходять зі сфери обігу, а переходять від одного суб'єкта до іншого.
4. Функція грошей як засобу нагромадження полягає в тому, що вони є засобом збереження вартості.
5. Як засіб нагромадження гроші виконують роль накопичення багатства.
6. Як засіб нагромадження гроші виходять з обігу.
7. Функція грошей як засобу платежу полягає в тому, що вони обслуговують погашення різноманітних боргів між суб'єктами економічних відносин.
8. Як засіб платежу гроші виконують роль міри вартості ідеально, а роль засобу платежу матеріально.
9. Як засіб платежу гроші обслуговують погашення різноманітних боргів між суб'єктами економічних відносин.
10. Функція грошей як світових грошей полягає в тому, що вони виконують всі свої функції в обігу між різними країнами.
11. Валюти провідних країн виконують зараз функцію світових грошей.

Завдання 12. Вставте замість крапок слова у правильній формі.

обслуговувати – обслуговування

Гроші ... всі сфери економічних відносин.

... всіх сфер економічних відносин – це завдання грошей.

виконувати – виконання

Гроші забезпечують ... п'яти функцій.

Як особливий товар гроші ... п'ять функцій.

визначати – визначення

Як міра вартості гроші ... вартість товару.

Для ... вартості товару не обов'язково мати гроші.

забезпечувати – забезпечення

Для ... руху товарів гроші виконують роль засобу обігу.

Як засіб обігу гроші ... рух товарів від виробника до споживача.

зберігатися – збереження

У функції нагромадження гроші є засобом ... вартості.

Гроші можуть ... в будь-якій кількості і є загальним еквівалентом товарів.

погашати – погашення

Суб'єкти економічних відносин ... борги за допомогою грошей.

Для ... різноманітних боргів суб'єкти економічних відносин використовують гроші як засіб платежу.

виплачувати – виплата

Боржник ... борг кредитору грошима.

Боржник використовує гроші для ... боргу кредитору.

використовувати – використання

У функції світових грошей ... валюти провідних країн.

Без ... валют провідних країн гроші не можуть виконувати функцію світових грошей.

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання.

1. Що таке гроші?
2. Які функції виконують гроші?
3. В чому полягає функція грошей як міри вартості?
4. В чому полягає функція грошей як засобу обігу?
5. Що роблять гроші як засіб обігу?
6. В чому полягає функція грошей як засобу нагромадження?
7. Чому гроші можна перетворити на будь-який товар?
8. В чому полягає функція грошей як засобу платежу?
9. Коли гроші виконують роль засобу платежу?
10. В чому полягає функція грошей як світових грошей?

РОЗДІЛ II. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Тема 1. Предмет економічної теорії

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова.

а) Запишіть слова до таблиці за зразком.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)
розподіл	основа	виробництво
...	...	...

N1: суспільство, споживання, обмін, благо, процес, визначення, доля, частка, організація, засіб, предмет, купівля, продаж, використання, стадія, річ, природа, потреба, відношення, спосіб, інструмент, обладнання, взаємодія, сировина, матеріал, розвиток, відставання, відповідність, паливо, електроенергія, переробка, діяльність, задоволення, результат, продукт, створення, забезпечення, економіка, напрям, теорія, форма, мета, галузь, промисловість, закон, вплив.

б) Запишіть до таблиці **N1**, від яких утворилися подані **Adj1**.

Утворіть словосполучення **Adj1 + N1** за зразком.

Зразок:

N1	Adj1	Adj1 + N1
історія	історичний	історична епоха
...	матеріальний	... благо
...	людський	... фактор
...	виробничий	... відносини
...	кінцевий	... продукт
...	свідомий	... праця
...	суспільний	... діяльність
...	продуктивний	... сили
...	початковий	... етап
...	економічний	... розвиток

в) Прочитайте дієслова, зверніть увагу на управління дієслів.

Vinf: мати + що? (N4); бути + ким? (N5); використовувати – використати + що? (N4); розподіляти – розподілити + що? (N4); розвивати – розвинути + що? (N4); виробляти – виробити + що? (N4); змінювати – змінити + що? (N4); прикладати – прикласти + що? (N4); створювати – створити + що? (N4); усувати + усунути + що? (N4); впливати – вплинути + на що? (N4); управляти + чим? (N5); називати – назвати + що? чим? (N4, N5); називатися – назватися +

чим? (N5); поєднувати – поєднати + що? з чим? (N4, N5); відповідати + чому? (N3); відставати – відстати + від кого? (N2); задовольняти – задовольнити + кого? що? чим? (N4, N5); споживати – спожити + що? (N4); забезпечувати – забезпечити + чим? (N5); слідувати – послідувати + за чим? (N5); діставати – дістати + що? (N4); вступати – вступити + в що? (N4); утворювати – утворити + що? (N4); розвиватися + в чому? (N6); відігравати роль – відіграти роль + в чому? (N6); заважати + кому? чому? (N3).

г) Утворіть словосполучення **V inf + Nf** за зразком.

Зразок:

V inf + Nf	N1 + Nf
впливати на природу	вплив на природу
	переробка сировини
	виробництво продукції
	задоволення потреб
	поєднання науки і практики
	створення товару
	використання ресурсів
	споживання продукту
	визначення ціни
	назва процесу
	відповідність способу
	розвиток суспільства
	відставання від конкурента
	усунення недоліків
	управління економікою
	розподіл енергії

Завдання 2. Прочитайте терміни. Проаналізуйте їхню структуру і заповніть таблицю за зразком.

Зразок:

N1	Adj1 N1	N1 N2	Adj1 N1 N2	N1 Adj2 N2
економіка	матеріальне виробництво	закони економіки	економічна теорія виробництва	теорія економічного управління
...	...	...	...	...

Виробництво; виробництво матеріальних благ, засоби праці; праця; предмети праці; потреби; природа; елементи природи; сировина; засоби виробництва; продуктивні сили; суспільний продукт; розподіл; вироблений продукт; обмін; споживання; купівля; продаж; виробничі відносини; розвиток економічних відносин; способи виробництва; економічна теорія; економіка транспорту; створення суспільного продукту.

Завдання 3. Розподіліть однокореневі слова за значенням.

Зразок:

дія	процес	предмет або людина	поняття	характеристика
жити	життєдіяльність	житло	життя	життєвий житловий
...	...	...	...	...

- виробник, виробництво, виробляти, виробничий, вироблений;
- діяти, дія, взаємодія, діяч, дієвий, протидія, протидіяти;
- організувати, організатор, організація, організаторський;

Завдання 4. Прочитайте мікротекст.

Матеріальне виробництво – основа життя людського суспільства

Основою життя людського суспільства є виробництво матеріальних і духовних благ. Щоб жити, працювати, створювати блага, люди повинні їсти, пити, мати одяг, житло, тобто постійно споживати матеріальні і духовні блага. А споживати можна лише те, що створено людською працею. Тому суспільство завжди має виробляти засоби до життя. Процес виробництва матеріальних і духовних благ являє собою трудову діяльність людей.

Для організації виробництва необхідні три елементи: предмети праці, засоби праці і праця.

Предмети праці включають всі ті предмети, на які спрямована праця людини, а саме:

- предмети, дані природою;
- сировина (створені людьми предмети праці);
- вторинні ресурси;
- штучно створені матеріали (штучні тканини, полімерні, керамічні матеріали).

Засоби праці – це засоби, за допомогою яких людина впливає на предмет праці. До засобів праці належать:

- знаряддя праці (машини, верстати, автомати та ін.);

- «безмашинна» техніка (хімічні та електричні процеси);
- «судинна» система виробництва (трубопроводи, цистерни та інше обладнання);
- виробничі будови, споруди, шляхи.

Праця – це свідомо діяльність людини з метою виробництва матеріальних благ для задоволення своїх потреб.

Завдання 5. Випишіть з тексту завдання 4 визначення термінів: **засоби праці; предмети праці; засоби виробництва; праця; сировина.**

Завдання 6. Замініть речення – визначення з моделлю **N1 – це N1** на речення – визначення з моделлю **N5 називається N1**.

Зразок: Продуктивні сили суспільства – це засоби виробництва і люди = Продуктивними силами суспільства називаються засоби виробництва і люди.

1. Виробництво – це процес створення матеріальних благ.
2. Розподіл – це процес визначення частки праці кожної людини у створенні суспільного продукту.
3. Обмін – це рух матеріальних благ між людьми (купівля – продаж вироблених матеріальних благ).
4. Споживання – це процес використання вироблених матеріальних благ.
5. Виробничі відносини – це відносини, в які вступають люди в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ.

Завдання 7. Дайте визначенням термінам **засоби праці; предмети праці; праця**. Використовуйте моделі: **N5 називається N1** або **N4 називають N1**. Запишіть визначення.

Завдання 8. Напишіть подані словосполучення в правильній формі.

N1 (Adj2) N2	Vinf (Adj5) + N5
предмет (економічна теорія)	бути - є (основа наук)
життя (людське суспільство)	називатися (сировина)
виробництво (матеріальні блага)	бути (суспільне виробництво)
задоволення (людські потреби)	бути (предмет праці)
засіб (виробництво)	бути (свідомо діяльність)
стадія (розподіл та обмін)	називатися (засоби виробництва)
рух (суспільний продукт)	бути (головна продуктивна сила)
розвиток (продуктивні сили)	називатися (виробничі відносини)
форма (розвиток)	управляти (розвиток)

галузь (економічне життя)	управляти (виробництво, розподіл, обмін, споживання)
економіка (промисловість, транспорт)	керувати (банк, підприємство, компанія, фірма)

Завдання 9. Читайте текст. Випишіть визначення термінів: **виробництво, розподіл, обмін та споживання.**

Виробничі сили та виробничі відносини

Засоби виробництва і люди, які використовують їх, – це продуктивні сили суспільства.

Головною продуктивною силою суспільства є люди. Тільки люди можуть поєднати засоби праці й предмети праці та привести до руху.

Саме люди створюють й використовують засоби праці. Виробництво матеріальних благ завжди є суспільним, тому що люди працюють разом, а результатом їхньої праці є суспільний продукт.

Суспільний продукт не може бути використаний людьми відразу після його створення.

Перш ніж дійти до споживання готовий продукт повинен пройти ще етапи розподілу та обміну.

Таким чином, готовий суспільний продукт проходить чотири етапи: виробництво, розподіл, обмін та споживання.

Виробництво – це створення матеріальних благ.

Розподіл – це процес визначення частки праці (внеску) кожної людини у створення суспільного продукту.

Обмін – це рух матеріальних благ між людьми (купівля – продаж вироблених матеріальних благ).

Споживання – це процес використання вироблених матеріальних благ.

Виробництво – це початкова і головна стадія руху суспільного продукту, тому що без виробництва матеріальних благ не може бути розподілу, обміну і споживання. Споживання є кінцевою ланкою руху суспільного продукту.

Проте за споживанням знову слідує виробництво. Цей безперервний процес, що постійно повторюється, дістав назву відтворення.

Відносини, в які вступають люди в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ, називаються виробничими або економічними відносинами.

Продуктивні сили і виробничі відносини разом утворюють спосіб виробництва. Кожному етапу розвитку людського суспільства відповідає свій спосіб виробництва.

Продуктивні сили і виробничі відносини розвиваються в тісній взаємодії, де активну роль відіграють продуктивні сили. Виробничі відносини зазвичай відстають від розвитку продуктивних сил. Якщо це відставання буде великим і довготривалим, то між продуктивними силами і виробничими відносинами не буде відповідності. Тоді відсталі виробничі відносини будуть заважати розвитку продуктивних сил. Цю невідповідність усуває держава шляхом зміни виробничих відносин.

Завдання 10. Дайте усні відповіді та визначення.

1. Що таке продуктивні сили суспільства?
2. Чому головною продуктивною силою суспільства є люди?
3. Що таке суспільний продукт?
4. Які стадії проходить суспільний продукт?
5. Дайте визначення стадіям, які проходить суспільний продукт.
6. Що таке відтворення виробництва?
7. Дайте визначення виробничим відносинам.
8. Які елементи утворюють спосіб виробництва?
9. Як розвиваються продуктивні сили і виробничі відносини?

Завдання 11. Прочитайте текст.

Предмет економічної теорії

Під економікою розуміють будь-яку діяльність людей, яка пов'язана із матеріальним забезпеченням життя.

Економічних наук дуже багато, але всі вони розвиваються за двома основними напрямками:

- економічна теорія, яка є загальнотеоретичною основою усіх економічних наук;
- конкретні економічні науки, які вивчають окремі галузі економічного життя суспільства (економіка промисловості, економіка транспорту, менеджмент, фінанси та ін.).

Економічна теорія вивчає виробничі відносини, закони, які управляють виробництвом, розподілом, обміном і споживанням матеріальних благ на різних етапах розвитку людського суспільства.

Виробничі відносини є формою розвитку продуктивних сил суспільства та знаходяться з ними в тісній взаємодії. Тому разом з вивченням виробничих відносин економічна теорія вивчає також закони, які управляють розвитком продуктивних сил суспільства.

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання.

1. Що ми розуміємо під економікою?
2. Що вивчає економічна теорія?
3. Що вивчають конкретні економічні науки?

Тема 2. Основні фактори виробництва

Завдання 1. Прочитайте і запишіть нові слова.

а) Запишіть слова до таблиці за зразком.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)	множина (вони)
продукт	закупівля	виробництво	речі
...	...	...	...

N1: властивість, фактор, благо, здатність, поняття, тонна, сукупність, реалізація, показник, кількість, продукція, економія, ресурс, обсяг, зростання, добробут, рівень, ефективність, інтенсивність, технологія, напрям, відповідальність, підприємець, походження, напівфабрикат, капітал, капіталовкладення, вироби, інвестиція, оборот, знос, вартість, носій, амортизація, обсяг, штука, будівля, ресурси, надра, суть, послуга, продукт, розподіл, затрати, засоби, одиниця, показник, напрям, підвищення, вплив, здібність, прибуток, діяльність, ризику, дохід.

б) Утворіть словосполучення **Adj1 + N1** за зразком.

Зразок:

Adj1	N1	Adj1 + N1
грошовий	одиниця	грошова одиниця
речовий	фактор	
необхідний	умова	
свідомий	праця	
сучасний	виробництво	
даний	процес	
незмінний	зростання	
реальний	збільшення	
додатковий	дохід	
постійний	величина	
поступовий	зміна	
ефективний	технологія	
вироблений	продукт	

суспільний	продукт	
------------	---------	--

в) Прочитайте дієслова, зверніть увагу на управління дієслів.

Vinf: затрачати – затратити + що? (N4); розрізняти – розрізнити + що? (N4); створювати – створити + що? (N4); переносити – перенести + що? (N4); переривати – перервати + що? (N4); підвищувати – підвищити + що? (N4); розподілятися – розподілитися + на що? (N4); складатися + з чого? (N2); визначатися – визначитися + чим? (N5); вимірюватися + чим? (N5); переривати – перервати + що? (N4); організовувати – організувати + що? (N4);

г) Утворіть словосполучення **Vinf** + **Nf** за зразком.

Зразок:

Vinf + Nf	N1 + Nf
організувати виробництво	організація виробництва
	визначення ефективності
	вимірювання кількості
	затрати на реконструкцію
	вплив на виробництво
	розподіл на групи
	розрізнення способів
	використання ресурсів
	розвиток технологій
	створення робочих міст
	перенос вартості
	перерва циклу
	підвищення ціни
	створення капіталу

Завдання 2. Прочитайте терміни, проаналізуйте їхню структуру. Заповніть таблицю за зразком.

Зразок:

N1	Adj1 N1	N1 N2	Adj1 N1 N2
капітал	реальний капітал	оборот капіталу	реальний капітал банку
...	...	...	...

Особистий фактор виробництва; речовий фактор виробництва; робоча сила; продуктивність праці; одиниця часу; одиниця продукції; трудові ресурси; ресурси виробництва; найманий робітник; речові засоби виробництва; продуктивні сили; природні ресурси; підприємець; грошовий капітал;

суспільний продукт; капіталовкладення; розширене виробництво; основний капітал; оборотний капітал; амортизація; амортизаційні відрахування підприємства; основні фонди; активні фонди; пасивні фонди; оборотні фонди; оборотні засоби.

Завдання 3. Розподіліть однокореневі слова за значенням за зразком.

Зразок:

дія	процес	якість	характеристика	людина, предмет, поняття
вирішувати	рішення	рішучість	рішучий	-----
...	...	...	...	...

- управляти, управляючий, управління, управлінський, управлінець;
- виробляти, виробничий, виробництво, виріб, виробник, вироблений;
- організовувати, організація, організатор, організований, організованість;
- переробляти, переробний, перероблений, переробник, переробка, робити, робота.

Завдання 4. Прочитайте мікротекст. Дайте відповіді на запитання.

Основні фактори виробництва

Для організації виробництва необхідні засоби виробництва і праця людини. Людина з її здібностями до праці – це людський (особистий) фактор виробництва.

Засоби виробництва: предмети й засоби праці – це речові (матеріальні) засоби виробництва, за допомогою яких люди створюють матеріальні й духовні блага. Особистий та речовий фактори виробництва є основними факторами виробництва.

1. Для чого необхідні засоби виробництва і людська праця?
2. Що таке особистий фактор виробництва?
3. Які елементи входять до поняття «матеріальний фактор виробництва»?
4. Які фактори виробництва ви знаєте?

Завдання 5. Співвіднесіть економічні поняття-терміни з їхніми визначеннями. Запишіть визначення термінів. Використовуйте моделі: N1 – це N1; N5 називається N1.

термін	визначення терміна
засоби виробництва	людина з її здібностями до праці

праця	речі, за допомогою яких люди впливають на природу
матеріальний фактор виробництва	засоби виробництва
особистий фактор виробництва	елементи природи, на які впливають люди за допомогою засобів праці
засоби праці	засоби праці й предмети праці
предмети праці	свідома діяльність людини з метою виробництва матеріальних благ

Завдання 6. Утворіть словосполучення **Adj1 N1** за зразком.

Зразок: робочий (сила) - робоча сила.

Фізичний (здібності); високий (технології); розумовий (здібності); професійний (підготовка); матеріальний (блага); головний (напрямок); свідомий (діяльність); найманий (робітник); трудовий (ресурс); малий (бізнес); матеріальний (ресурси); великий (бізнес); природний (умови); матеріальний (виробництво).

Завдання 7. Утворіть: **а)** словосполучення **N1 N2** за зразком.

Зразок: процес (виробництво) - процес виробництва .

Показник (праця); продуктивність (праця); одиниця (час); кількість (продукція); економія (ресурси); одиниця (продукція); збільшення (обсяг); зростання (благоустрій); рівень (розвиток); професіоналізм (робітники); ресурси (виробництво); ефективність (використання) ресурсів; розвиток (технології); розвиток (наука і техніка).

б) словосполучення **N1 Adj2 N2** за зразком.

Зразок: вивчення (українська мова) – вивчення української мови.

Сукупність (фізичні та розумові здібності); виробництво (матеріальні блага); економія (природні ресурси); розвиток (високі технології); праця (високопрофесійні робітники); вплив (природні умови); створення (духовні блага).

Завдання 8. Розкрийте дужки.

1. Для життя людям (необхідний) їжа, одяг, житло та інші матеріальні блага.
2. Для організації виробництва (потрібен) три елементи: засоби праці, предмети праці й праця.
3. Для початку процесу виробництва (треба) не праця, а робоча сила.
4. Капітал сам по собі не (потрібен) людям.
5. В умовах розвитку високих технологій (потрібен) професіонали.

Завдання 9. Замініть предикати в реченнях на синоніми **бути + N5 = являти собою + N4** за зразком.

Зразок: Люди являють собою основну виробничу силу суспільства. = Люди є основною робочою силою суспільства.

1. Праця є свідомою діяльністю людини.
2. Економіка є суспільною гуманітарною наукою.
3. Особистий та речовий фактори виробництва являють собою основні фактори виробництва.
4. Виробництво матеріальних благ є основою життя людського суспільства.
5. Споживання є кінцевою ланкою руху суспільного продукту.
6. Продуктивність праці являє собою основний показник праці.

Завдання 10. Запишіть нові дієслова. Напишіть запитання, на які відповідають відмінки.

дієслова недоконаного виду (процеси; дії, які повторюються)	дієслова доконаного виду (результати; одноразові дії)
реалізовувати + N4	реалізувати + N4
реалізуватися + у N6	реалізуватися + у N6
передбачати + N4	передбачити + N4
представляти + N4	представити + N4
вдосконалювати + N4	вдосконалити + N4
використовувати + N4	використати + N4
використовуватися + у N6	використатися + у N6
спрямовувати + на N4	спрямувати + на N4
визначати + N4	визначити + N4
зростати	зрости
означати + N4	----
виробляти + N4	виробити + N4
вироблятися + у N6	-----
витрачатися + на N4	витратитися + на N4
управляти + N5	-----
потрапляти + на N4	потрапити + на N4
приносити + N4	принести + N4
вимірювати + N4, N5	виміряти + N4, N5
вимірюватися + N5	----

слугувати + N5, для N2	----
------------------------	------

Завдання 11. Читайте текст. Відповідайте на запитання.

Людський (особистісний) фактор виробництва

Суспільне виробництво завжди передбачає функціонування двох факторів: особистого й речового. Особистісний фактор виробництва представляють трудові колективи, люди, зайняті суспільно корисною працею в галузях матеріального і нематеріального виробництва. Це працівники промисловості, будівництва, сільського господарства, транспорту, зв'язку, торгівлі, науки, культури, охорони здоров'я, тобто всі ті категорії людей, результатом праці яких є певний корисний результат (матеріальний продукт або послуга).

Трудові колективи виступають особистим фактором виробництва, тому що кожний працівник є носієм робочої сили, завдяки якій він може створювати життєві блага, вдосконалювати техніку виробництва.

Для початку роботи виробництва потрібна не праця, а робоча сила. Праця і робоча сила – це не зовсім однорідні поняття.

Робоча сила – це здатність людини до праці, або сукупність її фізичних та розумових здібностей, що використовуються в процесі створення матеріальних і духовних благ. Робоча сила реалізується в праці.

Праця – це свідомо діяльність людини, яку вона спрямовує на створення матеріальних і духовних благ.

Як визначити, добре чи погано працює людина? Основним показником праці є її продуктивність. Продуктивність праці вимірюється:

- кількістю продукції, яка виробляється за одиницю часу (година, день, місяць та ін.);
- кількістю часу, який витрачається на виробництво одиниці продукції (штука, метр, тонна та ін.).

Підвищення продуктивності праці означає економію трудових та матеріальних ресурсів, збільшення обсягу виробленої продукції, зростання добробуту населення.

На продуктивність праці впливають такі фактори:

- освіта, кваліфікація, професійність працівників;
- зацікавленість працівників у праці;
- рівень розвитку науки і техніки;
- ефективність використання ресурсів виробництва;
- природні умови.

З розвитком продуктивних сил продуктивність праці в суспільстві зростає.

У сучасних умовах розвитку високих технологій потрібні робітники, які мають високу професійну підготовку.

Свою робочу силу людина може використовувати в двох основних напрямках: по-перше, як підприємець (бізнесмен) і, по-друге, як найманий працівник у підприємця.

Підприємець сам організовує свій бізнес. Для цього він бере на себе усі затрати, ризики та відповідальність за виробництво.

У малому бізнесі підприємець зазвичай сам управляє своїм підприємством. У великому бізнесі, як правило, використовуються наймані спеціалісти з управління виробництвом, котрі називаються менеджерами.

Завдання 12. Дайте усні відповіді на запитання.

1. Функціонування яких факторів передбачає суспільне виробництво?
2. Хто представляє особистісний фактор виробництва?
3. Що таке робоча сила?
4. Що таке праця?
5. Як вимірюють продуктивність праці?
6. Які фактори впливають на продуктивність праці?
7. Як людина може використовувати свою робочу силу?
8. Хто такий менеджер?

Завдання 13. Читайте мікротекст. Випишіть визначення термінів: **природні ресурси; капітал; реальний капітал; сукупний суспільний продукт.**

Речовий фактор виробництва

Речовий (матеріальний) фактор виробництва – це засоби виробництва. За походженням засоби виробництва поділяються на дві групи:

- природні ресурси (дані самою природою) – земля, її надра, ліси та води. Ці ресурси узагальнено називають землею.
- створені людиною засоби виробництва – машини, устаткування, виробничі будівлі, сировина, напівфабрикати. Ці засоби виробництва називаються капіталом.

Розрізняють реальний капітал (засоби виробництва) та грошовий капітал (гроші для закупівлі засобів виробництва).

Загалом капітал являє собою все, що приносить дохід (засоби виробництва, робоча сила, грошові внески в банки, землю та ін.).

Сукупний суспільний продукт складається із засобів виробництва і предметів споживання. Засоби виробництва знову потрапляють на виробництво, а предмети споживання (продукти харчування, одяг, побутова техніка та ін.) потрапляють в особисте споживання.

Завдання 14. Дайте відповіді на запитання.

1. Що являє собою речовий фактор виробництва?
2. На які групи поділяються засоби виробництва?
3. Що таке капітал?
4. З чого складається сукупний суспільний продукт?

Завдання 15. Читайте мікротекст. Випишіть визначення термінів: **капіталовкладення; відтворення виробництва; накопичення капіталу.**

Засоби виробництва

Засоби виробництва (реальний капітал) самі по собі не потрібні людям. Вони слугують для виробництва предметів споживання. Капіталовкладення (інвестиції) у виробництво повинні відбуватися постійно для того, щоб виробничий процес не зупинявся. Такий безперервний процес виробництва називається відтворенням.

Відтворення виробництва може бути простим і розширеним. Під час простого відтворення виробництво повторюється з року в рік у незмінному обсязі. При розширеному відтворенні обсяг виробництва збільшується.

Для сучасних умов характерне розширене відтворення виробництва. Збільшення обсягу виробництва відбувається за рахунок додаткових капіталовкладень (інвестицій). У виробництві такий процес збільшення обсягу виробництва називається накопиченням капіталу.

Завдання 16. Дайте відповіді на запитання.

1. Що називається відтворенням виробництва?
2. Які особливості простого і розширеного відтворення виробництва?
3. Що називається накопиченням капіталу?

Завдання 17. Читайте мікротекст. Випишіть визначення термінів: **обіг капіталу; основний капітал; оборотний капітал; амортизація.**

Кругообіг капіталу

У процесі відтворення виробництва капітал здійснює постійний рух – кругообіг: купівля засобів виробництва – процес виробництва – реалізація

виробленої продукції. Кругообіг капіталу, котрий безперервно повторюється, називається обігом капіталу. У процесі обігу капітал поділяється на основний та оборотний капітали.

Основний капітал – це та частина капіталу (машини, верстати, устаткування та ін. засоби праці), яка бере участь у виробництві багато разів і за мірою зносу переносить свою вартість частинами на вартість виробленого продукту.

Поступове перенесення вартості основного капіталу на готовий продукт за мірою зносу основного капіталу називається амортизацією. Після продажу готового продукту ця частка вартості повертається підприємцю у вигляді амортизаційних відрахувань і використовується для ремонту чи закупівлі нових засобів праці.

Завдання 18. Дайте відповіді на запитання.

1. Що називається обігом капіталу?
2. На які види поділяється капітал?
3. Що являє собою основний капітал?
4. Що таке амортизація?

Завдання 19. Читайте мікротекст. Випишіть визначення термінів: **основні засоби; активні фонди; пасивні фонди.**

Основні фонди

Засоби праці й основний капітал називають основними фондами. Основні фонди в грошовому вираженні називаються основними засобами.

В основних фондах розрізняють активні та пасивні фонди. Активні фонди – це фонди, які безпосередньо беруть участь у виробництві (верстати, машини та інше устаткування). Пасивні фонди являють собою фонди, які не беруть участі у виробництві, але створюють необхідні умови для організації виробництва (виробничі будівлі й споруди, дороги, транспортні засоби та інші об'єкти).

Завдання 20. Дайте відповіді на запитання.

1. Що називають основними засобами і основними фондами?
2. Що являють собою активні фонди?
3. Що таке пасивні фонди?

Завдання 21. Читайте мікротекст. Випишіть визначення термінів: **оборотні фонди; фонди обертання; оборотні засоби; виробничі фонди.**

Обіговий капітал

Обіговий капітал – це та частина виробничого капіталу (предмети праці), яка бере участь у виробництві одноразово і повністю переносить свою вартість на готовий продукт. Вартість обігового капіталу після кожного кругообігу повертається підприємцю у грошовій формі.

Предмети праці і оборотний капітал називають оборотними фондами.

Поряд з основними та оборотними фондами існують фонди обертання. Фонди обертання – це готова, але ще не реалізована продукція і грошові засоби виробництва.

Фонди обертання і оборотні фонди обертуються однаково, за один кругообіг капіталу, і в грошовому вираженні їх називають оборотними засобами.

Усі фонди в сукупності (основні фонди, оборотні фонди й фонди обертання) називаються виробничими фондами.

Завдання 22. Дайте відповіді на запитання.

1. Що таке оборотний капітал?
2. Що називають оборотними фондами?
3. Що розуміють під фондами обертання?
4. Що називається виробничими фондами?

Тема 3. Заробітна плата, рента, відсоток та прибуток

Завдання 1. Прочитайте та запишіть нові слова.

а) Запишіть слова до таблиці за зразком.

Зразок:

N1 чоловічий рід (він)	N1 жіночий рід (вона)	N1 середній рід (воно)
продукт	закупівля	виробництво
...	...	...

N1: плата, рента, прибуток, фактор, вартість, рівень, джерело, розширення, кваліфікація, скорочення, розвиток, величина, розмір, податок, зростання, форма, ставка, норма, строк, якість, особливість, кількість, родючість, розташування, збут, дохід, відповідальність.

б) Складіть словосполучення **Adj1+ N1** за зразком.

Зразок: заробітний (плата) – заробітна плата.

Робочий (сила), історичний (умови), кваліфікований (праця), соціальний (сфера), грошовий (оплата), купівельний (спроможність), погодинний (плата), денний (ставка), земельний (рента), виробничий (витрати).

в) Утворіть словосполучення **Adj1+ N1** за зразком.

Зразок:

N1	Adj1	Adj1+ N1
робота	робочий заробітний	робочий клас, робоча сила, робочий час, заробітна плата
історія	історичний	музей, процес, наука, журнал
кваліфікація	кваліфікований	праця, робочий, оцінка, робітник
гроші	грошовий	внесок, капітал, еквівалент, вартість
покупець	купівельний	здатність, попит
година	годинний погодинний	пояс, відрізок, оплата, ставка, норма, робота
час	тимчасовий погодинний	ставка, заробіток, робота, плата, посада
день	денний щоденний	час, рейс, потяг, перерва, робота, розклад, заняття
земля	земельний земний підземний	кодекс, ділянка, фонд, рента, закон, куля, цивілізація, рельєф, води, транспорт, будівництво, перехід
виробництво	продуктивний виробничий	сили, витрати, фонди, відносини, необхідність

г) Прочитайте дієслова, зверніть увагу на їхнє управління.

Vinf: платити – заплатити + за що? (N4); з'єднувати - з'єднати + що? (N4); отримувати – отримати + що? (N4); зменшувати – зменшити + що? (N4); знижувати – знизити + що? (N4); оплачувати – оплатити + що? (N4); збільшувати – збільшити + що? (N4); підвищувати – підвищити + що? (N4); формувати – сформувати + що? (N4); враховувати – врахувати + що? (N4); стимулювати + кого? що? (N4); здобувати – здобути + що? (N4); відображати – відобразити + що? (N4); стримувати – стримати + що? (N4); передбачати – передбачити + що? (N4); впливати – вплинути + на що? (N4); вкладати – вкласти + що? у що? (N4); залежати + від чого? (N2); рости – вирости.

д) Утворіть віддієслівні іменники за зразком.

Зразок:

Vinf+Nf	Nv+Nf
стягувати податки та ренту	стягування податків та ренти
підвищувати заробітну плату	
отримувати прибуток	
залежати від характеру праці	
впливати на вартість товару	
оплатити працю робітника	
знижувати витрати на виробництво	
формувати фонди споживання	
врахувати потреби людей	
стимулювати працю робітників	

купувати товари та послуги	
стримувати інфляцію	
включати у витрати виробництва	
визначати загальну вартість прибутку	
розподіляти результати праці	

д) Вставте до речень дані **Adv.**

Adv: детально, інакше, важливо, завжди.

1. Дуже ... звертати увагу на динаміку зростання продуктивності праці робітників.
2. Менеджери ... аналізують стан ринку.
3. Необхідно ... враховувати потреби людей, ... підприємство зазнаватиме збитків.

Завдання 2. Розподіліть однокореневі слова за значенням за зразком.

Зразок:

предмет, особа	поняття	характеристика	процес	дія
платник	плата	платний	оплата	платити – заплатити – оплачувати – оплатити – оплачуватися – оплатитися

- робота, робити, заробляти, робочий, заробітний, робітник, безробітний, вироблення, безробіття, заробляння, розробник, переробка, заробіток, переробляти, переробний;
- кваліфікація, кваліфікувати, кваліфікований, кваліфікаційний, кваліфікуючий;
- характер, характеристика, характеризувати, характерний, характеризуватися, охарактеризувати;
- купувати, покупець, купівельний, купівля, закуповувати, перекупник, купити, закупівля, закупівельний, закупити.

Завдання 3. Прочитайте терміни, проаналізуйте їхню структуру та заповніть таблицю за зразком.

Зразок:

N1	Adj1 N1	Adj1 Adj1 N1	N1 N2	N1 N2 N2	Adj1 N1 N2
ціна	земельна рента	пряма заробітна плата	ринок збуту	рівень життя людей	оборотні кошти виробництва
...	...	...	...	...	...

Фактор виробництва; заробітна плата; рента; процес; природні ресурси; підприємець; засоби виробництва, дохід; прибуток; продуктивність праці; вартість; ринок праці; суспільні фонди споживання; оплата праці; стан ринку праці; рівень безробіття; податок; номінальна заробітна плата; реальна заробітна плата; рівень життя людей; погодинна заробітна плата; відрядна заробітна плата; погодинна ставка; премія; витрати виробництва; позичковий відсоток; цінні папери; акція; облігація; орендна плата.

Завдання 4. Прочитайте наведені словосполучення. Підкресліть слова, що залежать від головних слів у кожному словосполученні.

Зразок: засоби праці; матеріальні блага; вивчати економіку.

Заробітна плата; форма заробітної плати; вартість робочої сили; оплата праці; вплив на вартість; плата робітнику; зростання продуктивності праці; плата за працю; джерело розширення виробництва; оплатити працю; купівельна спроможність; стан ринку праці; види оплати; рівень безробіття; стягувати плату; впливати на заробітну плату; загальна сума заробітної плати; залежати від заробітної плати; виплачувати заробітну плату.

Використання робочої сили у виробництві; залежність від зростання продуктивності праці; рівень розвитку суспільних фондів споживання; взаємозалежність між заробітною платою та податками; формування суспільних фондів споживання; купівельна спроможність грошової оплати праці працівника; темпи зростання номінальної заробітної плати.

Завдання 5. Заповніть таблицю дієсловами **Vinf**, від яких утворені наведені іменники **N1** за зразком.

Зразок:

N1←	Vinf	N1←	Vinf
виробництво	виробляти	використання	
отримання		розгляд	
розвиток		забезпечення	
вплив		скорочення	
розширення		споживання	
формування		володіння	
обслуговування		поєднання	

Завдання 6. Заповніть таблицю іменниками **N1**, що утворилися від наведених дієслів **Vinf** за зразком.

Зразок:

N1←	Vinf	N1←	Vinf
платня	платити		брати участь

	залежати		працювати
	вкладати		відповідати
	оплатити		розвинути
	розрізнити		затратити
	виплатити		організувати

Завдання 7. Поєднайте в таблиці економічні поняття-терміни з їхніми визначеннями за зразком..

Зразок: Засоби виробництва та люди називаються продуктивними силами.

поняття-термін (N5)	визначення терміну (N1)
продуктивними силами	засоби виробництва та люди
...	...

Заробітною платою називається плата працівнику за його працю, за використання його робочої сили у виробництві.

Вартість засобів, що необхідні для забезпечення життя працівника та його родини, називається вартістю робочої сили.

Номінальною заробітною платою називається заробітна плата, яку працівник отримує у грошовій формі.

Продуктивні сили та виробничі відносини називаються засобом виробництва.

Кількість товарів та послуг, які можна придбати за номінальну заробітну плату, називається реальною заробітною платою.

Прибуток, що отримується за використання природних ресурсів (землі), називається рентою.

Плата підприємця будь-якій іншій особі за використання його капіталу називається відсотком.

Процес визначення частки праці кожної людини у створенні суспільного продукту називається розподілом.

Виробництвом називається процес створення матеріальних благ.

Завдання 8. Поєднайте в таблиці поняття – терміни з їхнім описом (кваліфікацією) за зразком.

Зразок: Люди є головною продуктивною силою.

поняття-термін (N1)	опис поняття-терміну (N5)
люди	головною продуктивною силою
...	...

Виробництво матеріальних благ є основою життя людського суспільства.

Предметом праці є будь-яка сировина.

Не кожен предмет праці є сировиною.

Виробництво матеріальних благ завжди є суспільним виробництвом.

Вироблений продукт завжди є суспільним продуктом.

Початковою та головною стадією руху суспільного продукту є виробництво.

Споживання є кінцевою стадією руху суспільного продукту.

Для орендарів земельна рента є платою за використання землі.

Завдання 9. Прочитайте речення. Знайдіть, в яких реченнях наведені визначення понять-термінів, а в яких – опис понять - термінів. Запишіть речення, змініть модель.

N1 – це N1 на моделі N1 є N5 та N5 називається N1.

Зразок: Людина з її здатністю до праці – **це** людський фактор виробництва. =
Людським фактором виробництва **називається** людина з її здатністю до праці.

Людський фактор виробництва – **це** головний фактор виробництва. =
Людський фактор виробництва є головним фактором виробництва.

Засоби виробництва – це речовинний фактор виробництва.

Робоча сила – це здатність людини до праці, сукупність її фізичних та розумових здібностей, які вона використовує для виробництва матеріальних благ.

Заробітна плата – це плата працівника за його працю, за використання його робочої сили у виробництві.

Вартість робочої сили – це вартість засобів, що необхідні для забезпечення життя працівника та його родини.

Продуктивність праці – це головний показник праці.

Номінальна заробітна плата – це заробітна плата, яку отримує працівник у грошовій формі.

Реальна заробітна плата – це кількість товарів та послуг, які можна придбати за номінальну заробітну плату.

Рента – це дохід, отриманий за використання землі.

Для господаря землі рента – це дохід володіння землею, прибуток з капіталу, який було вкладено в землю.

Для орендаря рента – це плата за користування землею.

Відсоток – це плата підприємця будь-якій іншій особі за використання його капіталу.

Прибуток – це дохід підприємця.

Увага!!! залежати від N2 = знаходитися в залежності від N2; впливати на N4 = здійснювати вплив на N4

A залежить від **B** = **B** впливає на **A**

Заробітна плата залежить від багатьох факторів = Багато факторів впливають на заробітну плату.

Завдання 10. Напишіть наведені речення. Замість дієслів **залежати від N2** (**знаходитися в залежності від N2**) використовуйте дієслова **впливати на N4** (**здійснювати вплив на N4**) та навпаки.

Заробітна плата залежить від вартості робочої сили.

Заробітна плата знаходиться в залежності від продуктивності праці.

Кваліфікація працівника впливає на його заробітну плату.

Характер праці впливає на заробітну плату працівника.

Стан ринку праці здійснює вплив на заробітну плату.

Заробітна плата залежить від рівня розвитку громадських фондів споживання.

Розміри податків, що стягуються, здійснюють вплив на рівень реальної заробітної плати.

Рівень реальної заробітної плати залежить від рівня цін на предмети споживання.

Погодинна заробітна плата залежить від відпрацьованого часу.

Кількість виготовленої продукції впливає на відрядну заробітну плату.

Розмір земельної ренти залежить від двох факторів.

Розташування землі та родючість ґрунту впливають на розмір земельної ренти.

Завдання 11. Прочитайте мікротекст. Дайте відповіді на запитання.

За використання факторів виробництва стягуються різні види плати: за працю платять заробітну плату, за використання природних ресурсів (землі) – ренту, за використання капіталу – відсоток.

Для виробництва необхідний ще один фактор – підприємець, що з'єднує працю та засоби виробництва в єдиний процес виробництва. За цю роботу підприємець повинен отримати дохід, який називається прибутком.

1. За що платять заробітну плату?
2. За що платять ренту?
3. За що платять відсоток?
4. Які фактори необхідні для процесу виробництва?
5. Яка функція підприємця в процесі виробництва?
6. Що таке прибуток?

Завдання 12. Напишіть, як читаються формули.

Зразок: Погодинна заробітна плата = погодинна ставка $\times$ відпрацьовані години.

Погодинна заробітна плата (**N1**) **визначається як результат множення** погодинної ставки (**N2**) на відпрацьовані години (**N4**).

Сума відрядної заробітної плати = поштучна розцінка $\times$ кількість виготовленої продукції.

Пряма (проста) погодинна заробітна плата = погодинна ставка $\times$ фактично відпрацьований час.

Погодинно-преміальна заробітна плата = погодинна ставка $\times$ фактично відпрацьований час + премія за гарну працю.

Завдання 13. Читайте текст. Пишіть інформаційні запитання до абзаців.

Форми заробітної плати

Існують дві основні форми заробітної плати: погодинна заробітна плата та відрядна заробітна плата.

Погодинна заробітна плата залежить від відпрацьованого часу. Одиниця виміру погодинної заробітної плати – погодинна ставка. Погодинна заробітна плата = погодинна ставка $\times$ відпрацьовані години.

Відрядна заробітна плата залежить від кількості виготовленої продукції. Для її визначення застосовується поштучна розцінка, яка визначається як відношення годинної ставки (чи денної) погодинної заробітної плати до годинної (чи денної) норми виробітку. Сума відрядної заробітної плати = поштучна розцінка $\times$ кількість виготовленої продукції.

Існують різні види цих двох форм заробітної плати. Вони називаються системами заробітної плати. Основними системами заробітної плати є:

- пряма (проста) погодинна заробітна плата, яка визначається так: погодинна ставка $\times$ фактично відпрацьований час;
- погодинно-преміальна заробітна плата, яка визначається так: погодинна ставка $\times$ фактично відпрацьований час + премія за гарну працю.

При відрядній формі заробітної плати існують такі основні її системи:

- пряма відрядна заробітна плата, коли оплата праці проводиться за постійними розцінками за кожну одиницю виготовленої продукції;
- відрядно-преміальна заробітна плата, яка передбачає збільшення прямої відрядної оплати та виплату премії за хорошу працю;
- відрядно - прогресивна заробітна плата, коли за перевиконання норми вироблення передбачаються підвищені розцінки (в межах норми виробітку заробітна плата визначається за основними та незмінними поштучними розцінками);
- акордна заробітна плата, яка виплачується за весь обсяг виконаних робіт на підставі договору. У договорі визначається загальна сума заробітної плати, строк та якість виконаних робіт (наприклад, будівництво будь-якої будівлі) та інші умови праці.

Завдання 14. Складіть класифікаційну схему «Основні форми та системи заробітної плати».

Тема 4. Власність та види підприємств

Завдання 1. Прочитайте та запишіть нові слова.

а) Запишіть слова до таблиці за зразком.

Зразок:

N1 чоловічий рід	N1 жіночий рід	N1 середній рід
продукт	закупівля	виробництво
...	...	...

N1: власність, благополуччя, річ, привід, привласнення, об'єкт, суб'єкт, структура, володіння, користування, розташування, реалізація, право, перетворення, націоналізація, приватизація, частка, акція, особа, дивіденд, курс (акції, валюти).

б) Складіть словосполучення за зразком.

Зразок:

N1	Adj1	Adj1N1
економіка	економічний	діяльність, закон, характеристики - економічна діяльність; - економічний закон; - економічні характеристики
фізика	фізичний	закон, особа, карта, характеристики, властивості
юрист	юридичний	фактор, консультація, особи, рішення
матерія	матеріальний	виробництво, вигода, інтерес, цінності
частина	приватний	капітал, справа, компанія, фірма
індивідуальність	індивідуальний	діяльність, навчання, план
особа	особистий	думка, бізнес, транспорт, зв'язки
найм (наймання)	найманий	праця, працівники, робоча сила
частка	частковий	бізнес, участь, прибуток
акція	акціонерний	товариство, компанія, підприємство
вигода	вигідний	ціни, угода, контракт, замовлення, покупка, співробітництво
гроші	грошовий	одиниця, капітал, оплата
ціна	цінний	папери, клієнт, подарунок
суспільство	суспільний	відносини, наука, договір
громада	громадський	підприємство, інтерес, договір

в) Прочитайте дієслова, зверніть увагу на управління дієслів.

Vinf: встановлювати – встановити що? (N4); здавати – здати що? у що? (N4); виконувати – виконати що? (N4); включати – включити що? (N4); користуватися – скористатися чим? (N5); приносити – принести що? кому? (N4, N3); розпоряджатися – розпорядитися чим? (N5); перетворювати – перетворити що? в що? (N4); трансформувати що? (N4); вкладати – вкласти що? в що? (N4); мати право на що? (N4); складатися з чого? (N2); належати до чого? (N2); свідчити про що? (N4); базуватися на чому? (N6).

Увага!!!

Розподіляти(ся) – розподілити(ся) (**як? яким чином?**) пропорційно, порівну (**Adv**); на групи (**на N4**); за групами (**за N5**); поміж власниками (**N5**); в рівних (нерівних) частках (**в N6**);

г) Перетворіть сполучення **Vinf + Nf** в сполучення **Nv + Nf** та запишіть до таблиці за зразком.

Зразок:

Vinf + Nf (дія)	Nv + Nf (процес/результат)
вирішувати складне завдання	вирішення складного завдання
включати до складу власності	
привласнити державну власність	
встановлювати право на засоби виробництва	
формувати юридичні відносини	
використовувати грошовий капітал	
здавати в оренду ділянку землі	
перетворювати форми власності	
виконувати комерційний контракт	
розподіляти річний прибуток	
об'єднувати акціонерні товариства	
володіти цінними паперами	

д) Запишіть до таблиці дієслова **Vinf**, від яких утворені наведені іменники **Nv** за зразком.

Зразок:

Nv→	Vinf	Nv→	Vinf
визначення		функціонування	
володіння		участь	
розподіл		обмін	
споживання		решта	
виникнення		продаж	
присвоєння		випуск	

вкладення		покупка	
користування		купівля	
розпорядження		залежність	
створення		належність	
перетворення		реалізація	
виконання		приватизація	
здійснення		націоналізація	

е) Замість крапок поставте наведені слова в правильній формі.

виробляти – виробництво

Для того, щоб жити людям необхідно ... матеріальні блага. Отже, основою життя людей є ... матеріальних благ.

переробляти – переробка

Речовину природи, до якої одного разу було застосовано працю та яка надходить до ... , називають сировиною. Люди ... сировину за допомогою засобів праці.

з'єднувати - з'єднання

Лише люди можуть ... засоби праці та предмети праці. Без ... засобів та предметів праці не може здійснюватися процес виробництва.

створити – створення

Люди ... та використовують суспільний продукт. Суспільний продукт неможливо використовувати одразу ж після його

відставати – відставання

Виробничі відносини, зазвичай, ... від розвитку виробничих сил. Якщо це ... буде значним та довготривалим, то між виробничими силами та виробничими відносинами буде відсутня відповідність.

оплачуватися – оплата

Більш кваліфікована праця ... вище. Продуктивність праці повинна зростати швидше, ніж ... праці.

формуватися – формування

При ... громадських фондів споживання важливо враховувати взаємозв'язок між заробітною платою та податками. Ці фонди, здебільшого ... за рахунок податків, що стягуються з заробітної плати працівників.

організувати – організація

Для ... виробництва необхідні засоби виробництва та праця людини. Підприємець самостійно ... свій бізнес.

брати участь – участь

Активні фонди – це основні фонди, які безпосередньо ... у виробництві.

Пасивні фонди не беруть безпосередньої ... у виробництві.

використати – використання

Робоча сила – це здатність людини до праці, яку вона ... для виробництва матеріальних цінностей. За ... робочої сили виплачують заробітну плату.

Завдання 2. Розподіліть однокореневі слова за значенням і запишіть до таблиці.

предмет	особа	поняття	процес	характеристика	дія
...	...	...	...	...	...

- власність, власник, власний;
- користь, користуватися, використання, користувач, використати, корисний;
- об'єкт, об'єктивний, об'єктивувати, об'єктивізація;
- особа, особистість, особистий;
- розрізняти, різниця, різновид, відрізняти, різний;
- основа, новий, основний, новина, заснувати, засновник;
- ґрунт, обґрунтування, обґрунтовувати;
- частина, участь, учасник, частковий, брати участь.

Завдання 3. а) Прочитайте терміни, проаналізуйте їхню структуру та заповніть таблицю. Підкресліть головні слова (чи словосполучення) в термінах-поєднаннях.

N1	Adj1 N1	N1 N2	N1 N2 N2	Adj1 N1 N2	N1 N2 N2 N2	N1 Adj2N2 N2
...	...	...	...	...	...	...

Власність, приватна власність, виробничі сили суспільства, засоби виробництва, розподіл, відносини привласнення засобів виробництва, відносини економічної реалізації власності, фізична особа, відносини використання засобів виробництва, обмін, об'єкт власності, суб'єкт власності, споживання, власник засобів виробництва, суспільна власність, юридична особа, дохід, націоналізація, приватизація, акціонерне товариство, цінні папери, дивіденд, унітарне підприємство.

б) Прочитайте та запишіть визначення понять. Зверніть увагу на зв'язок між визначеннями.

Засоби праці – це речі, за допомогою яких люди впливають на природу та змінюють її у відповідності до своїх потреб.

Предмети праці – це речовини природи, на які впливають люди за допомогою засобів праці.

Засоби праці та предмети праці називаються засобами виробництва.

Засоби виробництва та люди (праця людей) називаються виробничими силами суспільства.

Економічними (чи виробничими) відношеннями називають відношення, в які вступають люди в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ.

Власністю називаються економічні відносини між людьми з приводу володіння речами.

Відносини привласнення – це такі відносини власності, що встановлюють право різних суб'єктів (фізичних осіб, групи осіб, держави) бути власником об'єктів власності, тобто володіти, користуватися та розпоряджатися ними.

Відносини використання – це такі відносини власності, за яких власник засобів виробництва сам їх не використовує, а здає в оренду іншим особам (фізичним та юридичним).

Відношення економічної реалізації власності – це такі відношення власності, за яких засоби виробництва приносять прибуток власнику (ренту, орендну плату, відсоток, податок тощо).

Завдання 4. Читайте мікротекст. Запишіть запитання до тексту та дайте відповідь на них.

Основні форми власності

Існує дві основні форми власності – приватна та суспільна.

Приватна власність – це право фізичної або юридичної особи, чи групи осіб на об'єкт власності (продукти праці, засоби виробництва, гроші та цінні папери, інше рухоме та нерухоме майно тощо).

Суспільна власність – це власність всього суспільства (чи державна власність).

Існує два види перетворення форм власності: націоналізація та приватизація. Націоналізація – це перетворення приватної власності в суспільну. Приватизація – це передача суспільної власності в приватну.

Завдання 5. Складіть сполучення **Adj1 N1; N1 N2; N1 N2 N2** тощо за зразком.

Зразок: система – економічний; виробництво; людські відносини.

Економічна система (**Adj1 N1**); система виробництва (**N1 N2**); система людських відносин (**N1 Adj2 N2**).

Власність – суспільний; об'єкт; приватний; юридичні особи; суб'єкт; реалізація; засоби виробництва; окремі громадяни; фізичні особи; підприємство; суспільство; державний; форма.

Підприємство – вид; індивідуальний; фонди; одноосібний; працівник; прибуток; державний; капітал; унітарний; приватний; дохід; власність.

Відносини – власність; привласнення засобів виробництва; виробничий; використання засобів виробництва; економічний; економічна реалізація власності.

Завдання 6. Прочитайте текст. Напишіть інформаційні запитання до абзаців.

Основні види підприємств

Форми власності визначають види підприємств. Розрізняють чотири основні види підприємств:

- унітарне підприємство – це державне підприємство, засоби виробництва якого є суспільною власністю. Державні підприємства утворюються в освіті, медицині, науці, транспорті тощо, а також замість приватних підприємств, що функціонують неефективно.

Державні підприємства – це підприємства, що не займаються підприємницькою діяльністю, вони функціонують в інтересах суспільства.

- індивідуальне (одноосібне) підприємство – це підприємство, в якому всі підприємницькі функції виконує одна людина (чи сім'я). Всі інші особи, що працюють на виробництві, є найманими працівниками.
- товариство – це підприємство, засноване на діловому об'єднанні майна різних власників. Отриманий прибуток розподіляється між членами товариства пропорційно до їхньої частки у загальному капіталі товариства.
- Акціонерне товариство (АТ) – це підприємство, що об'єднує безліч дрібних капіталів шляхом випуску цінних паперів-акцій.

Є два види акціонерних товариств: відкриті акціонерні товариства (ВАТ), акції яких вільно продаються всім бажаючим, та закриті акціонерні товариства (ЗАТ), акції яких продаються лише певному колу осіб (наприклад, засновникам певного товариства).

Тема 5. Товарно-грошові відносини в суспільстві

Завдання 1. Прочитайте слова та терміни і запишіть до таблиці за зразком.

Зразок:

N1 (хто? що?)	Adj1 (який?)	Adv (як?)	Vinf (що робити? що зробити?)
поділ розділ	роздільний	роздільно	розділяти розділити -
якість	якісний	якісно	-----
...	...	...	...

N1: поділ; спеціалізація; відособленість; корисність; товаровиробник; прояв; вартість; інтенсивність; причина; еквівалент; посередник; біметалізм; монометалізм; якість; сутність; облік; учасник; замінник; накопичення; розрахунок.

Завдання 2. а) Запишіть нові прикметники **Adj1**.

Adj1: власний; кількісний; двоїстий; конкретний; однорідний; індивідуальний; одиничний; випадковий; безпосередній; довготривалий; зручний; повноцінний; взаємний.

б) Запишіть речення з прикметниками **Adj** у правильній формі. Поясніть, від чого залежить форма прикметника в реченні.

1. При (натуральний) виробництві продукти виробляються для (власний) споживання.

2. (Міновий) вартість – це здатність товару обмінюватися на (інший) товар в (певний кількісний) пропорціях.

3. Дві властивості товару – його (споживчий) вартість та вартість, що обумовлює (двоїстий) характер праці.

4. (Конкретний) праця – це праця в (певний конкретний) формі.

5. (Абстрактний) праця – це витрата (людський) енергії, тобто це праця в (абстрактний) формі.

6. Виробники на виробництво (однорідний) товару витрачають (неоднаковий робочий) час.

7. Час, який витрачається кожним товаровиробником на виробництво, має назву «(індивідуальний робочий) час».

8. На (ранній) етапі розвитку (товарний) виробництва обмін товарів мав (одиничний та випадковий) характер.

9. Золото має (зручний) якості, щоб виконувати роль грошей.

10. Функцію посередника під час обміну товару виконують лише (реальний) гроші.

11. У даний час при купівлі товару люди користуються (неповноцінний, паперовий та електронний) грошима.

Завдання 3. а) Запишіть нові дієслова до таблиці за зразком. Зверніть увагу на управління дієслів.

Зразок:

перехідне дієслово (+N4)	неперехідне дієслово
вирішувати – вирішити (+N4)	володіти – заволодіти (+N5)
...	...

Vinf: задовольняти – задовольнити + що? (N4); висловлювати – висловити + що? (N4); зберігати – зберегти + що? (N4); псувати – зіпсувати + що? (N4); обслуговувати – обслужити + кого? що? (N4); позначати – позначити + що? (N4); перетворювати – перетворити + що? (N4); вказувати – вказати + на що? (N4); змінюватися – змінитися + чим? (N5); слугувати – послужити + чим? (N5); користуватися + чим? (N5); виступати – виступити (у вигляді; у формі; у ролі; у функції) + чого? (N2); призначати – призначити + що? кому? для чого? (N4, N3, N2); виділятися – виділитися + з чого? (N2); виконувати – виконати що? для чого? (N4, N2); рівняти – прирівняти + що? до чого? (N4, N2); проявлятися – проявитися + в чому? (N6); полягати + в чому? (N6); реалізовуватися – реалізуватися + в чому? (N6); ускладнюватися – ускладнитися + чим? (N5).

б) У словосполученнях **Vinf + Nf** визначте перехідні та неперехідні дієслова. Заповніть таблицю за зразком.

Зразок:

Vinf + N4 (перехідне дієслово)	Vinf + (prep) Nf (неперехідне дієслово)
виробляти продукт	існувати в суспільстві
...	...

Змінитися виробництвом; бути причиною; вироблятися на продаж; мати властивість; задовольняти потребу; виявлятися через вартість; обмінюватися на товар; являти собою характеристику; виражатися у вартості; обумовлюватися властивостями; створювати вартість; об'єднувати виробництва; вимірюватися часом; витрачати час; потребувати уваги; слугувати основою; виділитися з безлічі; користуватися попитом; стати еквівалентом; обміняти товар; розділити прибуток; перетворитися на гроші; відрізнятися від процесу; проявлятися у функціях; виконувати функції; прирівняти кількість; переходити з рук у руки; знаходитися у продавця; обслуговувати покупця; визначатися за формулою.

в) У наведених словосполученнях визначте вид дієслів, підберіть пару та заповніть таблицю за зразком.

Зразок:

дієслово недосконалого виду	дієслово досконалого виду
купувати необхідні товари	?????
купувати + N4	купити + N4

Розвивати суспільство; виробляти продукцію; споживати товари; обміняти товар на товар; виступати в якості товару; визначити для обміну; задовольнити потреби; визначити пропорції; приховувати за міноюю вартістю; проявляти унікальні властивості; обумовити характером праці; створити споживчу вартість; витрачати необхідну енергію; відволікти від форми; реалізувати в

товарі; обмінюватися товарами; виражати в грошах; формувати механізм; перетворитися у відстале виробництво; ускладнити обмін товарами; йти за першим етапом; виконувати особливу роль; проявитися в наведеній функції; бути мірою вартості; позначити на грошовій купюрі.

г) Заповніть таблицю формами дієслів. Поясніть, чому деякі з наведених дієслів не мають форм теперішнього часу.

Vinf	V 3-особи, множини, теперішнього часу	V 1-особи, множини, теперішнього часу
мати	мають	маємо
хотіти	хочуть	хочемо
...	...	...

Ділитися; існувати; обслуговувати; визначати; використовувати; виконувати; купити; з'являтися; знаходитися; означати; зберегтися; цікавити; вимірювати; відбуватися; вирізнятися; користуватися; купувати; обмінювати; слугувати; перетворити; бути; витрачати; відрізнятися.

Завдання 4. Прочитайте план тексту «Вартість та ціна товару» в запитаннях. Запишіть текст відповідно до плану.

1. Від чого залежить вартість товару та які причини цієї залежності?
2. Які види робочого часу виділяють в економіці?
3. Що таке індивідуальний робочий час?
4. Що таке суспільно необхідний час?
5. На якій підставі відбувається обмін товарів на ринку?
6. Що таке вартість товару?

Вартість та ціна товару

Час, який витрачає кожен товаровиробник, називається індивідуальним робочим часом.

Вартість товару, виражена в грошах, називається ціною.

Розрізняють індивідуальний робочий час та суспільно необхідний робочий час.

Вартість товару вимірюється кількістю праці чи робочим часом, що необхідний для його виробництва. Товаровиробники на виробництво однорідних товарів витрачають різний робочий час, адже вони працюють в різних умовах.

На ринку товари обмінюються не за індивідуальним робочим часом, не за індивідуальними витратами праці, а за суспільно необхідним часом, за суспільно необхідними витратами праці.

Під суспільно необхідним часом розуміють час для виробництва певного товару при суспільно нормальних умовах праці, при середньому рівні техніки та технології на певному етапі розвитку суспільства, середній продуктивності та інтенсивності праці.

Завдання 5. Прочитайте текст. Складіть план тексту у запитаннях.

Розвиток товарного виробництва. Виникнення та сутність грошей

Розвиток товарного виробництва пройшов кілька етапів. На ранньому етапі розвитку товарного виробництва існував безпосередній обмін продуктами: $T - T$ (товар – товар). Обмін товарами був поодиноким та мав випадковий характер.

З розвитком товарного виробництва, зі збільшенням маси товарів обмін товарами ускладнився і не завжди був можливим. Це відбувалося тому, що споживча вартість певного товару не була суспільною споживчою вартістю.

Поступово з безлічі товарів виокремлювався товар, що користувався найбільшим попитом на певному місцевому ринку, він ставав загальним еквівалентом. Люди купували цей товар (загальний еквівалент), згодом обмінювали його на інші товари. На цьому етапі обмін товарів виглядав таким чином: $T - t - T$ (товар – товар-еквівалент – товар)

З подальшим розвитком товарного виробництва роль загального еквівалента почали виконувати метали, на які обмінювали всі інші товари. Золото та срібло стали загальним еквівалентом та перетворилися на гроші.

З появою грошей світ товарів розділився на дві частини: з одного боку – гроші, з іншого – всі інші товари. Формула товарообігу з появою грошей виглядає так: $T - G - T$ (товар – гроші – товар).

Отже, гроші виникли завдяки тривалому історичному розвитку товарного виробництва. Гроші – це загальний еквівалент товарів, що відображає вартість всіх товарів та є посередником в їхньому обміні.

Спочатку в якості грошей виступали два метали (біметалізм) – золото та срібло. Поступово все звелось до одного металу (монометалізм) –золота.

Золото перетворилося на гроші завдяки тому, що:

- золото саме по собі є товаром, має споживчу вартість та вартість, тому може обмінюватися на інші товари;
- золото має особливі якості, щоб виконувати роль грошей:
 - 1) високу вартість, адже на його виробництво витрачається велика кількість праці. В маленькій кількості золота закладено велику вартість, що робить його зручним для зберігання, обміну, перевезення тощо;

- 2) золото якісно однорідне, адже будь-яка його частина нічим не відрізняється від інших його частин;
- 3) золото легко ділиться, що зручно для проведення будь-яких торгівельних операцій;
- 4) золото добре зберігається, не псується, не окислюється, не піддається корозії.

Сутність грошей проявляється в їхніх функціях. Розрізняють наступні функції грошей: - міра вартості; - засіб обігу; - засіб накопичення; - засіб платежу; - світові гроші.

Функція міри вартості полягає в тому, що гроші є вимірювачем вартості всіх інших товарів, тобто є загальним еквівалентом. Цю функцію гроші виконують ідеально. Тобто, щоб визначити вартість товару, не обов'язково мати в наявності гроші. Достатньо подумки прирівняти кількість грошей до вартості певного товару. Це дозволяє вимірювати вартість будь-якого товару, вести облік виробничих благ та послуг.

Функція засобу обігу полягає в тому, що гроші виконують роль посередника під час обміну товарів: $T - G - T$ (товар – гроші – товар). Цю функцію, на відміну від функції міри вартості, виконують лише реальні гроші. Функція засобу обігу дозволяє використовувати не лише повноцінні (золоті) гроші, але й їхні замітники – неповноцінні (паперові, електронні тощо) гроші. Справа в тому, що в цій функції гроші лише вказують на вартість товару та швидко переходять з рук до рук учасників ринкових відносин. Людей цікавить не реальна (власна) вартість грошового знаку, а його номінальна вартість, тобто вартість, позначена на самому грошовому знаку. Саме тому в обігу з'явилися неповноцінні (паперові, електронні тощо) гроші.

Якщо відповідно до формули $T - G - T$ за актом продажу ($T - G$) не йде акт купівлі ($G - T$), то гроші знаходяться у продавця та виконують функцію накопичення. Цю функцію накопичення виконують повноцінні та реальні гроші у вигляді золотих зливків, виробів із золота тощо.

З розвитком товарного виробництва та виникненням кредитних відносин з'являється функція грошей як засобу платежу. Під час продажу товарів у кредит виникає розрив у часі між продажем та платежем за товар. При настанні терміну платежу за товар, придбаний в кредит, гроші виступають як засіб платежу.

В умовах розвиненого товарного виробництва обмін товарів здійснюється не лише в межах окремої країни, але й між країнами. Гроші у зовнішньоторговельних відносинах виконують функцію світових грошей. Спочатку функцію світових грошей виконувало золото у зливках. В даний час на світовому ринку золото в зливках у вигляді грошей майже не

використовується. Замість нього функцію світових грошей виконують валюти провідних розвинених країн: долар США, євро, швейцарський франк, англійський фунт стерлінгів тощо.

Для того щоб обслуговувати товарний обіг, необхідна певна кількість грошей. Кількість грошей, що необхідна для обігу, визначається формулою **закону грошового обігу**:

$$КГ = \frac{СВ}{К + П + В + О}, \text{ де}$$

КГ – кількість грошей, що необхідна для обігу;

СВ – сума вартості товарів, що підлягають продажу;

К - сума вартості товарів, що продані в кредит;

П - сума вартості товарів, за якими настав строк платежу;

В – розрахунки, що взаємопогашаються;

О – швидкість обігу грошової одиниці.

Закон грошового обігу має значення для всіх соціально-економічних систем, в яких існують товарно-грошові відносини.

Тема 6. Товарний обіг. Кредит та банки

Завдання 1. а) Читайте та запишіть однокореневі слова до таблиці за зразком.

Зразок:

N1 (хто? що?)	Adj1 (який?)	Part (який?)	Vinf (що робити? що зробити)
<u>роз</u> виток	...	<u>роз</u> виваючий той, що <u>роз</u> вивав той, що <u>роз</u> винув той, що <u>роз</u> вивається <u>роз</u> винений	<u>роз</u> вивати - <u>роз</u> вити
<u>тор</u> гівля <u>тор</u> <u>г</u>	<u>тор</u> гівель ний	той, що <u>тор</u> гує той, що <u>тор</u> гував	<u>тор</u> гувати
...	...	...	...

N1: звернення, **розвиток**, **торгівля**, споживач, реалізація, зворотність, платність, терміновість, біржа, банк, вклад, кредит, перевага.

б) Запишіть терміни, їхні синоніми та аналоги.

Угода = торгівельна операція; реалізація = продаж; опт = велика (оптова) партія товару; позичка = кредит; кредитування = надання кредиту; позичальник = отримувач кредиту; клієнт = покупець товару чи послуги; депозит = грошовий внесок; трастові операції = довірчі операції.

в) Випишіть з наведених речень іменники (**N1**) до таблиці за зразком.

Зразок: В ринковій економіці необхідний кредит.

N1 ч. р. одн. (він)	N1 ж. р. одн. (вона)	N1 с. р. одн. (воно)	N1 множ. (вони)
кредит	економіка	...	...
...	...	...	...

1. Оптовою торгівлею називається купівля-продаж товарів великими партіями (оптом).

2. Роздрібною торгівлею називається продаж товарів в маленьких кількостях безпосередньо споживачам (населенню).

3. Особливою формою торгівлі є товарні біржі, які реалізують однорідні товари за зразками чи певним описом (кольорові метали, нафта, зерно, цукор тощо).

4.Товарні біржі відіграють важливу роль у товарному обігу: вони організують та впорядковують торгівлю; надають посередницькі послуги під час укладання угод; збирають та публікують інформацію про ціни та стан ринкової кон'юктури тощо.

г) Запишіть словосполучення. Підкресліть в них головні слова. Проаналізуйте та запишіть граматичну структуру словосполучень.

Зразок: інформація про ціни та стан ринкової кон'юктури

N1 **N4** ←**N4** ←**Adj2** ←**N2**

1. Торгівля товарами; торгівля в невеликих кількостях; торгівля безпосередньо споживачам; торгівля товарами в невеликих кількостях безпосередньо споживачам.

2.Однорідні товари; спеціальні описи; реалізація товарів; реалізація однорідних товарів; реалізація однорідних товарів за зразками чи спеціальними описами.

3.Довіреність клієнта; цінні папери; діяльність банку; управління майном; управління цінними паперами; управління майном за довіреністю клієнта; діяльність банку щодо управління цінними паперами та майном за довіреністю клієнта.

4.Товарні поставки; заробітна плата; розрахунки за товарне постачання; розрахунки по заробітній платі; розрахунки між підприємствами, населенням та державою; здійснення банками розрахунків; здійснення банками розрахунків за товарне постачання, за заробітною платою та інших розрахунків між підприємствами, населенням та державою.

5.Кредитний договір; договір між банком та позичальником; кредитний договір між банком та позичальником; оформлення кредитного договору між банком та позичальником.

Завдання 2. а) Запишіть нові **Adj1**. Запишіть до таблиці **N1**, від яких утворені наведені в таблиці **Adj1** за зразком.

Зразок:

N1→	Adj1	N1→	Adj1
опт	оптовий	роздріб	роздрібний
	пенсійний		інвестиційн ий
	фінансовий		страховий
	розрахунков ий		золотовалют ний
	ефективний		споживчий
	кінцевий		банківський
	посередниць кий		ринковий
	додатковий		кредитний
	позичковий		комерційний
	терміновий		товарний
	виробничий		центральний
	амортизацій ний		грошовий
	основний		цінний
	резервний		довірчий

б) Випишіть з наведених речень до таблиці словосполучення **Adj1N1** за зразком.

Зразок: Безперервний процес купівлі-продажу товарів називається товарообігом.

Adj1 N1 (він, ч. р.)	Adj1 N1 (вона, ж.р.)	Adj1 N1 (воно, с. р.)	Adj1 N1 (вони, множ.)
безперервни й процес	...	...	...
...	...	...	...

1. Одночасно в суспільстві постійно існують тимчасово вільні грошові кошти (амортизаційні відрахування за знос основних фондів, фонди накопичення на розширення виробництва, фонд заробітної плати у підприємств, збереження населення тощо).

2. У суспільстві завжди є потреба в додаткових грошових засобах на розширення виробництва, термінову купівлю необхідних засобів виробництва, виплату заробітної плати, для значних покупок населення тощо.

3. Центральний банк обслуговує уряд, всі комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи, контролює грошовий обіг, зберігає золотовалютні резерви держави.

4. Комерційні банки здійснюють банківські операції з різними клієнтами – від дрібних вкладень до великих фірм.

5. Основні властивості кредиту – зворотність, платність та терміновість, тобто кредит видається у тимчасове користування з виплатою позичкового відсотку та на певний строк.

в) Запишіть словосполучення. Підкресліть словосполучення **Adjf Nf та вкажіть форми відмінків.**

Зразок: реалізація однорідних товарів за зразками та спеціальними описами → реалізація однорідних товарів (**Adj2 N2**) за зразками чи спеціальними описами (**Adj5 N5**)

Торгівля товарами в необхідній кількості безпосередньо споживачам; реалізація однорідних товарів за зразками та спеціальними описами; діяльність комерційного банку з управління цінними паперами та майном за дорученням клієнта; здійснення комерційними банками розрахунків по товарному постачанню, по заробітній платі та інших розрахунків між підприємствами, населенням та державою; оформлення кредитного договору між комерційним банком та позичальником.

г) Пишіть речення. Підкресліть словосполучення **Adjf Nf та вкажіть форми відмінків за зразком. Зверніть увагу на вплив дієслів **V** та іменників **N** на форми відмінків прикметників **Adj**.**

Зразок: Основну частину банківських коштів формують – депозити клієнтів. → Основну (**Adj4**) частину (**N4**) банківських (**Adj2**) коштів (**N2**) формують депозити клієнтів.

1. Оптова торгівля розвивається в трьох основних напрямках: а) між виробниками товарів; б) між виробниками та торгівельними підприємствами; в) між торгівельними підприємствами.

2. Через роздрібну торгівлю відбувається остаточна реалізація споживчих товарів.

3. Торгівельні операції на товарних біржах поділяються на торгівельні операції з негайним постачанням товарів та на торгівельні операції з постачанням товарів через певний строк.

4. Кредит надається в тимчасове користування з виплатою позичкового відсотку на певний строк.

5. Норма резервного капіталу встановлюється для всіх банків Центральним банком держави.

6. Центральний банк обслуговує уряд, всі комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи, контролює обіг грошей, зберігає золотовалютні резерви держави.

7. Комерційні банки здійснюють банківські операції з різними клієнтами – від дрібних вкладників до великих фірм.

д) Запишіть речення з прикметниками **Adj** у правильній формі. Поясніть від чого залежить форма **Adj** в реченні.

1. (Розвинений товарний) виробництво не може існувати без (товарний) обігу.

2. В (товарний) обігу розрізняють (оптовий та роздрібний) торгівлю.

3. (Оптовий) торгівля відбувається між (торговий) підприємствами, наприклад, між (великий оптовий) магазином та (маленький) магазином.

4. Через (роздрібний) торгівлю відбувається (остаточний) реалізація (споживчий) товарів.

5. (Торговий) операції на (товарний) біржах можуть бути: а) з (терміновий) постачанням товарів строком від 1 до 15 діб; б) з постачанням товарів через (певний) строк.

6. (Банківський) кредит надається банками (різні) категоріям позичальників у вигляді (грошовий) позичок.

7. Капітал банку складається з (власний та залучений) коштів. (Власний) кошти банку складають близько 10% всіх коштів. (Залучений) кошти формуються (банківський) внесками клієнтів.

8. Поруч з банками існують й інші (кредитно-фінансовий) підприємства: (інвестиційний, фінансовий та страховий) компанії, (пенсійний) фонди, ломбарди тощо.

Завдання 3. а) Запишіть нові дієслова **Vinf** до таблиці за зразком. Зверніть увагу на управління дієслів.

Зразок:

перехідне дієслово (+N4)	неперехідне дієслово (+Nf)
вирішувати – вирішити (+N4)	володіти – заволодіти (+N5)
...	...

Vinf: називатися – назватися + чим? (N5); існувати (де? коли?); організовувати – організувати + що? (N4); впорядковувати – впорядкувати + що? (N4); обслуговувати – обслужити + що? (N4); могли – змогли + V inf; публікувати – опублікувати + що? (N4); відбуватися – відбутися (де? коли?); надавати – надати + що? кому? (N4, N3); прискорювати – прискорити + що? (N4); залучати – залучити + що? (N4); зберігати – зберегти + що? (N4); контролювати – проконтролювати + що? (N4); складатися + в чому? з чого? (N6, N2); складати – скласти + що? (N4).

б) У словосполученнях **Vinf + Nf** визначте перехідні та неперехідні дієслова. Заповніть таблицю за зразком.

Зразок:

Vinf + N4 (перехідне дієслово)	Vinf + (prep) Nf (неперехідне дієслово)
виробляти продукт	існувати в суспільстві
...	...

Впливати на фінансову систему; змінювати кредитну політику; взаємодіяти з державою; розподіляти банківські кошти; здійснювати посередницькі послуги; інформувати про ціни; вимагати додаткових коштів; користуватися міжнародними кредитами; прискорювати реалізацію товарів; залучати інвестиції; складатися з власних коштів; обслуговувати фінансово-кредитні установи; використовуватися для збереження.

в) У наведених сполученнях визначте вид та управління дієслів, підберіть пару та заповніть таблицю за зразком.

Зразок:

дієслово недоконаного виду	дієслово доконаного виду
купувати необхідні товари	?????
купувати + N4	купити + N4

Торгувати промисловими товарами; здійснювати посередницькі послуги; реалізовувати споживчі товари; організувати продаж продукції; впорядкувати діяльність банків; укласти вигідні угоди; зібрати інформацію про ціни; накопичити грошові кошти; розширювати виробництво; виплатити заробітну плату; повернути отримані кредити; визначати строки повернення кредиту; надавати відстрочку платежу за продані товари; оплачувати споживчі товари; надрукувати облігації державної позики; залучати грошові кошти у вигляді кредиту; контролювати обіг грошей; здійснити банківські операції.

Завдання 8. Поставте фрагменти тексту у відповідності до послідовності інформаційних запитань. Стисло запишіть інформацію тексту до зошита.

Кредит: необхідність, сутність та основні форми

1. Що таке кредит?
2. З якою метою в економіці використовують кредит?
3. Які джерела кредитних коштів є в суспільстві?
4. Які основні властивості кредиту?
5. Чим різняться та які переваги мають різні форми кредиту?

Основні властивості кредиту – зворотність, платність та терміновість. Це означає, що кредит надається у тимчасове користування з виплатою позикового відсотку та на певний строк.

Одночасно у суспільстві постійно існують тимчасово вільні грошові кошти (амортизаційні відрахування за зношування основних фондів, фонди накопичення на розширення виробництва, фонд заробітної плати у підприємств, заощадження населення тощо). Такі вільні кошти є кредитними коштами.

У ринковій економіці необхідний кредит. Кредит – це надання грошей чи товарів у борг на умовах зворотності, платності та терміновості.

Існують такі форми кредиту:

а) комерційний кредит – це кредит, що надається продавцями (виробниками) покупцям у вигляді відстрочки платежу за отримані товари;

б) банківський кредит – це кредит, що надається банками різним категоріям позичальників у вигляді грошових позичок. Банківський кредит (на відміну від комерційного) має переваги, адже він обслуговує не лише обіг товарів, але й процес виробництва;

в) споживчий кредит – це кредит, що надається населенню у вигляді комерційного чи банківського кредиту на оплату споживчих товарів;

г) державний кредит – це кредит, що надається державі юридичними та фізичними особами (зазвичай через випуск облігацій державних позичок);

д) міжнародний кредит – це кредит, що надається підприємцями та урядами різних країн одне одному на умовах зворотності, терміновості та платності.

Кредит може бути необхідним, адже у суспільстві завжди існує потреба у додаткових грошових коштах на розширення підприємства, термінову закупку засобів виробництва, виплату заробітної плати, для великих покупок населення тощо.

Завдання 9. Прочитайте текст. Складіть план тексту у питаннях. Коротко запишіть відповіді на запитання тексту до зошита.

Банки та основні види їхньої діяльності

Банк – це кредитно-фінансове підприємство, основна діяльність якого складається із залучення та ефективного розподілу грошових коштів у вигляді кредиту.

Капітал банку складається з власних та залучених коштів. Власні кошти банку складають приблизно 10% всіх коштів. Знану частину залучених коштів складають вкладення (депозити) клієнтів. Кожен банк повинен мати резерви

капіталу – мінімальну суму готівки, яку банк зобов'язаний мати для повернення клієнтам на їхню вимогу. Норма резервів капіталу встановлюється для всіх банків Центральним банком держави.

Сукупність банків держави утворює банківську систему країни. Розрізняють два основних типи банків: Центральний банк та комерційні банки.

Центральний банк обслуговує уряд, всі комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи, контролює обіг грошей, зберігає золотовалютні резерви держави.

Комерційні банки здійснюють банківські операції з різними клієнтами – від дрібних вкладників до великих фірм.

Основні види банківської діяльності:

1. Залучення вкладень (депозитів) клієнтів (фізичних та юридичних осіб). Ці кошти банки використовують загалом для кредитування на час їхнього зберігання вкладниками. За вкладеннями (депозитами) банк виплачує відсоток.
2. Надання кредитів (кредитування) банками під гарантії, поручительства, заставу у вигляді майна чи цінностей та оформлення кредитним договором між банком та позичальником.
3. Розрахункові операції, що пов'язані зі здійсненнями банками розрахунків по товарному постачанню, по заробітній платі, податкам та іншим розрахункам між підприємствами, населенням та державою.
4. Довірчі (трастові) операції – це діяльність банку з управління цінними паперами та майном згідно з довіреністю клієнта.

Існують й інші види діяльності: - операції з цінними паперами (випуск та розміщення облігацій державних позичок, акцій тощо); - купівля-продаж у організацій та громадян іноземної валюти; - управління та розміщення дорогоцінних металів на рахунки та вкладення, а також інші банківські операції.

Поряд з банками існують й інші кредитно-фінансові підприємства: інвестиційні, фінансові та страхові компанії, пенсійні фонди, ломбарди тощо. Ці установи формально не є банками, але виконують багато фінансових операцій.

Тексти для самостійної роботи

Потреби і споживчі блага

Головною рушійною силою економічного розвитку є різноманітні потреби людей. Потреби – це бажання людини володіти будь-якими речами і отримувати від цього задоволення.

За суб'єктами потреби поділяються на індивідуальні, групові і суспільні; за об'єктами – на матеріальні і духовні, за термінами – на поточні і перспективні.

Благо є способом задоволення потреб. Блага, які задовольняють особисті потреби, називаються споживчими благами.

Всі блага поділяються на матеріальні та нематеріальні. Матеріальні блага – це блага, які мають матеріальну форму чи природу (земля, повітря, будинки, продукти). Нематеріальні блага – це блага, які не мають матеріальної форми (мистецтво, театр, література тощо).

Всі блага поділяються на речі (товари) і послуги. Річ (товар) – це результат діяльності людини. Річ існує окремо від виробника-людини. Її можна перевозити, зберігати, пакувати тощо. Послуга – це процес діяльності людини.

Виробництво і розвиток суспільства задовольняють одні потреби і створюють нові, змінюють і вдосконалюють їхню структуру. Це закон зростання потреб.

Ресурси

Важливим фактором виробництва є економічні ресурси суспільства. Економічні ресурси – це основні елементи економічного потенціалу країни.

Економічні ресурси поділяються на чотири основні групи:

- 1) природні ресурси,
- 2) матеріальні ресурси,
- 3) трудові ресурси,
- 4) фінансові ресурси.

Природні ресурси – це земля, її надра, водні багатства і водна енергія. Вони поділяються на відновні і невідновні. До відновних належать ті ресурси, які відновлюються в природі (грунти, водні запаси, рослини і тварини) та в суспільстві (засоби виробництва). До невідновних належать корисні копалини, які використовуються як сировина.

Матеріальні ресурси – це всі створені людиною засоби виробництва. Вони поділяються на предмети праці і засоби праці. До предметів праці належать сировина і матеріали, які використовують у виробництві. До засобів праці належать всі речі, які люди використовують у виробництві.

Трудові ресурси – це економічно активне населення країни, яке має фізичні і духовні здібності і бере участь у трудовій діяльності.

Фінансові (інвестиційні) ресурси – це всі грошові кошти і фінансові активи, які держава має і може інвестувати у виробництво.

Економічний потенціал країни дуже залежить від наявності, розвитку і використання ресурсів.

Натуральне і товарне виробництво

Історія суспільства знає дві форми розвитку виробництва: натуральне і товарне виробництво.

Натуральне виробництво – це виробництво продуктів для власного споживання. Для натурального виробництва характерними є нерозвиненість суспільного поділу праці, замкненість, відсутність зовнішніх зв'язків, примітивна техніка.

Товарне виробництво – це виробництво продуктів не для власного споживання, а для обміну (для продажу). Тут продукти праці є товаром.

Основними причинами виникнення товарного виробництва є:

- 1) суспільний поділ праці,
- 2) приватна власність на засоби виробництва,
- 3) економічна відокремленість товаровиробників.

Товарне виробництво поділяється на просте і розвинене товарне виробництво.

Першим виникає просте товарне виробництво. Воно базується на особистій праці власника засобів виробництва та відсутності експлуатації.

Розвиненим (капіталістичним) товарним виробництвом називається така форма господарювання, коли товаром стає не лише продукт людської праці, а й сама робоча сила людини. Це означає, що поряд з ринком засобів виробництва і предметів споживання виникає новий ринок – ринок праці.

Товар і його властивості

Товар є головною категорією ринкового господарства. Товаром називається продукт праці чи природи, який виготовляється для обміну на ринку (для продажу). Можна сказати, що товар є історично визначеною формою продукту праці, який виражає суспільно-економічні зв'язки товаровиробників.

Відповідно до трудової теорії вартості, товар має три властивості:

- 1) споживчу вартість,
- 2) мінову вартість,
- 3) вартість.

Споживчою вартістю називається корисність речі-товару, її властивість задовольняти ту чи іншу потребу людей. Поява нового продукту означає появу нової споживчої вартості, тобто нової сукупності корисних якостей продукту праці.

Міновою вартістю називається властивість продуктів обмінюватись на інші продукти в певній пропорції. Кожен товар можна обмінювати на безліч інших товарів, отже, він має безліч мінових вартостей.

В основі цих пропорцій обміну товарів лежить їхня вартість. Вартістю називається втілена в товарах людська праця. Як економічна категорія вартість виражає відносини між товаровиробниками з приводу затрат їхньої праці на виробництво продуктів для товарообміну на ринку.

Робоча сила

В економічній теорії робочою силою називають здатність людини до праці, сукупність її фізичних і духовних здібностей.

В умовах капіталістичного виробництва робоча сила є специфічним товаром. Носій робочої сили є її власником, але він не має засобів виробництва для самостійного господарювання. Тому для отримання засобів існування він продає свою робочу силу.

Вартістю робочої сили є витрати на підтримання життя робітника та рівня його працездатності, на його навчання, освіту та відтворення. Вартість робочої сили залежить від рівня економічного розвитку країни, від природно-кліматичних умов, від інтенсивності та складності праці. Вартість робочої сили виявляється у вигляді заробітної плати.

Цінністю робочої сили як товару є її можливість у процесі праці створювати додаткову вартість. Додаткова вартість є більшою за вартість використаної робочої сили. Створена додаткова вартість є основою формування прибутку.

Ціна та ціноутворення

Ціна – це економічна категорія, яка означає кількість грошей, за яку продавець згоден продати, а покупець готовий купити одиницю товару. Ціна певної кількості товару – це його вартість. Тому можна сказати, що ціною називають грошову вартість одиниці товару.

Ціноутворенням називається процес встановлення ціни на товари та послуги. Воно базується на попиті, пропозиції та вартості.

Ціною попиту називається максимальна ціна, за якою покупець згоден брати товар. Ціною пропозиції називається мінімальна ціна, за якою продавець згоден пропонувати свій товар. Ціною рівноваги називається ціна, за якою попит дорівнює пропозиції.

В ринковій економіці ціни встановлює ринок. Ринкове ціноутворення – це ціноутворення на основі взаємодії попиту і пропозиції.

Централізоване державне ціноутворення є протилежним до ринкового процесом. Державне ціноутворення полягає в тому, що державні органи встановлюють ціни на товари і послуги.

Світовий ринок

Розвиток міжнародного поділу праці є основою виникнення світового ринку.

Світовий (міжнародний) ринок – це сукупність національних ринків, які мають міжнародні економічні відносини. На міжнародному ринку частини національних ринків взаємодіють між собою з приводу купівлі-продажу товарів та послуг.

Основною особливістю міжнародного ринку є міждержавне переміщення товарів, послуг і фінансових ресурсів. В соціально-економічному плані світовий ринок є сукупністю відносин, які виникають через взаємодію внутрішнього і зовнішнього попиту і пропозиції.

Існують три великі групи світових ринків: товарний, фінансовий і ринок праці.

Світовий товарний ринок поділяється: на ринок споживчих товарів, ринок засобів виробництва і ринок послуг.

До світового фінансового ринку входять: інвестиційний і грошовий ринки та ринок позичкових капіталів.

Міжнародний ринок праці складається: з ринку кваліфікованих робітників, з ринку некваліфікованих робітників та з ринку спеціалістів.

Світовий ринок є центральною категорією міжнародної економіки.

Основні типи економічних систем

Основними типами економічних відносин є ринкова економіка, централізована економіка та змішана економіка.

Ринкова економіка ґрунтується на прямих зв'язках між виробниками (продавцями) та споживачами (покупцями) через вільну купівлю-продаж (обмін) товарів. Ринковій економіці притаманні: приватна власність на засоби виробництва, вільне підприємництво та вільний вибір економічних партнерів, а також саморегулювання економіки.

Приватна власність зумовлює, по-перше, високий інтерес до праці, по-друге, кожний підприємець самостійно вирішує: що, скільки та для кого виробляти.

Вільні ринкові ціни, конкуренція, попит та пропозиція – це важливі фактори саморегулювання ринкової економіки. Втручання держави в ринковий механізм саморегулювання мінімальне.

Державний бюджет

За допомогою податків держава не лише залучає кошти для власних потреб, але й регулює діяльність підприємств. Проте занадто високі податки не збільшують обсяг прибутків держави, оскільки приватні підприємства втрачають інтерес до розвитку бізнесу через зниження його прибутковості. Крім того, зі зростанням податків підприємці починають ухилятися від їхньої

сплати та переводять свою економічну діяльність в межі тіньової економіки. В такому випадку держава отримує значно менше прибутку.

Основними джерелами фінансування діяльності держави є податкові надходження громадян та фірм, надходження від використання державного майна, а також позичкові кошти.

Усі витрати держава може здійснювати лише в межах коштів, виділених з цієї метою державним бюджетом. Якщо обсяг витрат в державному бюджеті перевищує розмір прибутку, то економісти говорять про дефіцит держбюджету.

Щорічно уряд та парламент встановлюють обсяги прибутків та витрат, а також спрямування державних витрат. Прибутки та витрати держави відображаються в державному бюджеті – законі, спеціальному документі країни на певний рік.

Макроекономіка: основні показники

Макроекономіка – це складова частина економічної науки, що вивчає питання функціонування економіки в межах країни.

Стан економіки в цілому визначається сукупністю показників господарської діяльності всіх підприємств. Такі показники називаються макроекономічними. На основі діючої у світі єдиної методології ООН (Організації Об'єднаних Націй) макроекономічні показники дозволяють проводити міжнародне порівняння показників розвитку економіки різних країн.

Основні макроекономічні показники: а) валовий національний продукт (ВНП); б) валовий внутрішній продукт (ВВП); в) національний прибуток (НП).

Валовий національний продукт (ВНП) – це ринкова вартість товарів та послуг, вироблених протягом одного року та призначених для кінцевого споживання. Валовий національний продукт складається з вартості товарів та послуг, виготовлених національними виробниками як всередині країни, так і за її межами.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – це річна вартість товарів та послуг, що створені всередині країни національними та закордонними виробниками та мають бізнес в одній країні.

Національний прибуток (НП) – це валовий національний продукт за виключенням вартості споживання протягом одного року основних виробничих фондів, тобто амортизаційних відрахувань:

$$\text{НП} = (\text{ВНП} - \text{річна амортизація})$$

Розрізняють номінальний та реальний ВНП. Номінальний ВНП – це ВНП, вартість якого виражена в цінах на момент його розрахунку. В умовах інфляції номінальний ВНП підвищує економічні результати країни. Реальний ВНП – це

ВНП, вартість якого скоригована на рівень інфляції. Відношення номінального ВНП до реального ВНП за рахунок зростання цін називається дефлятором.

Міжнародна торгівля

З розвитком промисловості, транспорту, швидким зростанням продуктивності праці зовнішньоекономічні зв'язки переросли межі зовнішньої торгівлі та перетворилися у складну систему міжнародних економічних відносин.

Міжнародна торгівля є однією з найважливіших форм економічної співпраці. Вона базується на міжнародному розподілі праці (МРП) – спеціалізації окремих країн на виробництві певних видів продукції, якими вони обмінюються. Основні фактори розвитку МРП: а) соціально-географічні (географічне розташування, територія, численність та структура населення тощо); б) природно-кліматичні (клімат, ґрунт, корисні копалини, водні та лісові ресурси тощо); в) техніко-економічні (рівень економічного, науково-технічного, технологічного розвитку, менеджмент виробництва тощо).

МРП та міжнародна торгівля мають велике значення, адже, по-перше, товари виробляються у великій кількості, кращої якості та найменшими витратами виробництва; по-друге, збільшується обсяг світового виробництва продукції та, по-третє, країни купують ті товари, які самі не виробляють.

Зовнішня торгівля – це сукупність експорту та імпорту. Експорт – це вивезення товарів та послуг з певної країни за кордон, а імпорт – це ввезення товарів та послуг з-за кордону. Сума експорту та імпорту країни складає її зовнішньоторгівельний товарообіг. Співвідношення між вартістю експорту та імпорту товарів називається торгівельним балансом. Якщо експорт перевищує імпорт, то утворюється позитивне сальдо торгівельного балансу. Якщо ж імпорт перевищує експорт, то утворюється негативне сальдо торгівельного балансу чи зовнішньоторгівельний дефіцит.

Міжнародний кредит і рух капіталів

Міжнародний кредит – це надання країнами одна одній грошових та товарних ресурсів в борг на умовах повернення, платності та терміновості. Учасниками міжнародних відносин можуть бути приватні підприємства, державні установи, уряди країн, а також міжнародні організації. Великими міжнародними фінансово-кредитними установами є Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітній банк, що об'єднує Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародну фінансову корпорацію та Міжнародну асоціацію розвитку.

Міжнародний кредит сприяє розвитку торгівлі між країнами, вирівнюванню платіжного балансу, зміцненню курсу валют, надає додаткові фінансові кошти для вирішення країнами соціально-економічних задач.

Основні причини міжнародного руху капіталів:

а) прибуток. В розвинених країнах світу існує відносний «надлишок» капіталу, що не знаходить прибуткового застосування всередині країни в певний час. Отже, в цих країнах внутрішній ринок має достатньо товарів та послуг. Тому капітал вивозиться до інших країн, де є дешева сировина, маленькі податки, що забезпечує високий прибуток;

б) митні бар'єри. Багато країн встановлюють на імпорт товарів великі митні збори. Вивезення капіталу, будівництво підприємств в інших країнах та продаж там вироблених товарів дають можливість обійти митні перешкоди;

в) екологія. Багато розвинених країн, щоб не завдавати екологічних збитків собі, будують екологічно шкідливі підприємства в інших країнах та завозять до своїх країн лише готові товари, вироблені на цих підприємствах;

г) політика. Вивезення капіталів у вигляді державних позичок часто переслідує не економічні, а політичні цілі. Тому державний капітал може вивозитися також до країн, що мають нестійку політичну ситуацію.

Міжнародний рух капіталу сприяє об'єднанню підприємств різних країн для здійснення великих проектів, збільшення фінансових можливостей, зменшення господарського ризику тощо. Швидке зростання вивезення капіталу призвело до виникнення міжнародних монополій, а також транснаціональних корпорацій (ТНК). Транснаціональні корпорації – це великі міжнародні монополії, що об'єднують капітали багатьох країн та ведуть свою діяльність у світовому масштабі. ТНК зосереджують в окремих галузях основну частину виробництва та контролюють світовий ринок.

Міжнародний рух капіталу відбувається у двох основних формах: руху підприємницького капіталу та руху позичкового капіталу.

Підприємницький капітал вкладається у сферу виробництва, фінансові та торгові підприємства.

Вивезення позичкового капіталу здійснюється для надання державних та приватних зовнішніх позичок з метою отримання прибутку у вигляді відсотків.

За характером власності розрізняють: а) вивезення приватного капіталу (приватний капітал належить приватним підприємствам); б) вивезення державного капіталу (капітал належить державі); в) рух міжнародного капіталу (капітал належить міжнародним організаціям).

Приватний капітал вивозиться зазвичай у вигляді підприємницького капіталу, державний та міжнародний капітали рухаються у вигляді позичкового капіталу.

Список використаних дієслів

бажати – побажати + чого? (N2), що (з)робити?;
базуватися + на чому? (на N6);
брати – взяти + що? (N4);
брати участь – взяти участь + у чому? (у N6);
бути (він, вона, воно: є) + чим? (N5);
вводити – ввести + що? (N4), куди? (в, на N4);
вдосконалювати – вдосконалити + що? (N4);
вести + що? (N4);
вестися + чим? (N5);
взаємодіяти + з чим? (з N5), між чим? (між N5);
вибирати – вибрати + що? (N4);
вивозити – вивезти + що? (N4), куди? (в, на N4);
вивчати – вивчити + що? (N4);
виготовлятися – виготовитися;
видавати – видати + що? (N4);
визначати – визначити + що? (N4);
виконувати – виконати + що? (N4), у чому? (у N6);
використовувати – використати + що? (N4);
використовуватися – використатися;
виникати – виникнути;
виплачувати – виплатити + що? (N4), кому? (N3);
випускати – випустити + що? (N4);
виражати – виразити + що? (N4);
виражатися – виразитися + чим? (N5);
виробляти – виробити + що? (N4);
виходити – вийти + з чого? (з N2);
виявлятися – виявитися + у чому? (у N6);
відновлюватися – відновитися;
відноситися + до чого? (до N2);
відтворювати – відтворити + що? (N4);
вкладати – вкласти + що? (N4), куди? (в, на N4);
володіти + чим? (N5);
врівноважувати – врівноважити + що? (N4);
встановлювати – встановити + що? (N4);
вступати – вступити + у що? (у N4);
входити – увійти + до чого? (до N2);
доводити – довести + що? (N4);

дорівнювати + чому? (N3);
 досліджувати – дослідити + що? (N4);
 з'єднувати – з'єднати + кого? що? (N4), з ким? з чим? (з N5);
 забезпечувати – забезпечити + що? (N4), чим? (N5);
 завдавати – завдати + чого? (N2), кому? (N3);
 задовольняти – задовольнити + що? (N4);
 займатися – зайнятися + чим? (N5);
 залежати + від чого? (від N2);
 залишатися – залишитися + де? (в, на N6);
 збалансовувати – збалансувати + що? (N4);
 зберігати – зберегти + що? (N4);
 зберігатися – зберегтися;
 збільшувати – збільшити + що? (N4);
 зв'язувати – зв'язати + що? (N4), з чим? (з N5);
 здобувати – здобути + що? (N4);
 змагатися + з чим? (з N5);
 зменшувати – зменшити + що? (N4);
 змінювати – змінити + що? (N4);
 змінюватися – змінитися + на що? (на N4);
 знаходити – знайти + що? (N4);
 знижувати – знизити + що? (N4);
 зростати – зрости;
 зумовлювати – зумовити + що? (N4);
 інвестувати – інвестувати + що? (N4), у що? (у N4);
 інформувати – проінформувати + кого? (N4), про що? (про N4);
 існувати + де? (в, на N6);
 купувати – купити + що? (N4);
 лежати + де? (в, на N6);
 мати + що? (N4);
 набувати – набути + чого? (N2);
 надавати – надати + що? (N4), кому? (N3);
 називати – назвати + що? (N4), чим? (N5);
 називатися + чим? (N5);
 наймати – найняти + кого? (N4);
 накопичуватися – накопичитися;
 належати + до чого? (до N2);
 намагатися + що (з)робити?;
 об'єднувати – об'єднати + кого? що? (N4), у що? (у N4);
 обмежувати – обмежити + що? (N4);

обмінювати – обміняти + що? (N4), на що? (на N4);
обмінюватися – обмінятися + на що? (на N4);
обслуговувати – обслужити + кого? що? (N4);
означати + що? (N4);
оподатковувати – оподаткувати + що? (N4);
організовувати – організувати + що? (N4);
отримувати – отримати + що? (N4);
охоплювати – охопити + що? (N4);
пакувати – упакувати + що? (N4);
перевозити – перевезти + що? (N4);
передбачати – передбачити + що? (N4);
переміщувати – перемістити + кого? що? (N4), куди? (в, на N4), через що? (через N4);
перерозподіляти – перерозподілити + що? (N4);
переходити – перейти + від кого? до кого? (від, до N2);
підвищувати – підвищити + що? (N4);
погашати – погасити + що? (N4);
поглиблювати – поглибити + що? (N4);
поглинати – поглинути + кого? що? (N4);
поділятися – поділитися + на що? (на N4);
поділятися + на що? (на N4);
поєднувати – поєднати + що? (N4), з чим? (з N5);
показувати – показати + що? (N4);
полягати + в чому? (в N6);
поповнювати – поповнити + що? (N4), чим? (N5);
порівнювати – порівняти + що? (N4), з чим? (з N5);
поширюватися – поширитися + на що? (на N4);
працювати + де? (в, на N6);
привласнювати – привласнити + що? (N4);
призводити – призвести + до чого? (до N2);
приймати – прийняти рішення;
продавати - продати + що? (N4), кому? (N3);
продаватися – продатися + кому? (N3);
проникати – проникнути + куди? (в, на N4);
пропонувати – запропонувати + що? (N4), кому? (N3), що (з)робити?;
регулювати – урегулювати + що? (N4);
розвивати + що? (N4);
розвиватися – розвинутися;
розподіляти – розподілити + що? (N4);

розрізняти – розрізнити + що? (N4);
розширювати – розширити + що? (N4);
складатися – скластися + з чого? (з N2);
скорочувати – скоротити + що? (N4);
споживати – спожити + що? (N4);
ставати – стати + чим? (N5);
створювати – створити + що? (N4);
стимулювати – стимулювати + що? (N4);
укладати – укласти + що? (N4), з ким? (з N5);
утворювати – утворити + що? (N4);
утворюватися - утворитися + де? (в, на N6);
формувати – сформувати + що? (N4);
формуватися – сформуватися + де? (в, на N6);
функціонувати.

Рекомендована література:

Базова:

1. Антонів О., Паучок Л. Українська мова для іноземців. Модульний курс: навчальний посібник. Київ: Фірма ІНКООС, 2012. 268 с.
2. Бей Л. Б. Проблеми викладання української мови різним категоріям іноземних студентів / Л. Б. Бей, О. М. Тростинська // Вісник Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2017. № 12. С. 42–49.
3. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов. Київ: Знання, 2011. 206 с.
4. Вінницька В. М., Плющ Н. П. Українська мова. Практичний курс граматики для студентів-іноземців. Київ: ВПЦ Київський університет, 2003. 247 с.
5. Вовк П. С. та ін. Українська мова: на матеріалі економічних текстів: навчальний посібник / П.С. Вовк, В.В. Радченко, Т.М. Крик. Київ: Вища школа, 2007. 215 с.
6. Дзюбенко Л. І., Король С.П. Українська мова для студентів-іноземців економічного профілю. Київ: НТУУ КПІ, 2014. 99 с.
7. Дирда І. А. Комунікативний підхід до навчання української мови як іноземної на основному етапі. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2015. № 13. С. 433–436.
8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ, 2003. 273 с.
7. Кобзей Н. В. Українська мова як іноземна: навчально-методичне видання. Івано-Франківськ: ІФНМУ, 2014. Ч.1. 138 с.

8. Куйловська Н. Л. Українська мова як іноземна: навчально-методичне видання. Івано-Франківськ : ІФНМУ, 2015. Ч. 1. 148 с.
9. Лисенко Н. О., Кривко Р. М., Світлична Є. І., Цапко Т. П. Українська мова для іноземних студентів. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 240 с.
10. Скиба. Н. Г. Українська мова для студентів-іноземців. Київ: ТОВ Логос, 2015. 250 с.
11. Тростинська О. М., Петров І. В. Викладання української мови як іноземної: проблеми, пошуки, перспективи. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. 2011. № 18. С. 239 – 248.
12. Туркевич О. В. Становлення терміносистеми методики викладання української мови як іноземної: монографія / Оксана Туркевич. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 220 с.
13. Український правопис. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Київ: Наукова думка, 2019. 382 с.
14. Чистякова А. Б., Селівестрова Л. І. та ін. Українська мова для іноземців: підручник для іноземних студентів вищих навчальних закладів. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. 524 с.

Допоміжна:

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської. Львів: Світ, 1994. 152 с.
2. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ: Рідна мова, 2000.
3. Довідник з культури мови: посібник / С. Я. Єрмоленко, та ін. Київ, 2005.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
5. Зайченко Н. Ф., Воробйова С. А. Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення. Київ: Знання України, 2004. 324 с.
6. Космакова-Братушенко Г. Д. Українська мова для іноземців. Одеса: ОДУ, 2000. 112 с.
7. Культура фахового мовлення: навчальний посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці: Книги –ХХІ, 2015. 349 с.
8. Мазурик Д. Державний стандарт з української мови як іноземної в термінах // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Львів, 2016. Вип. 12. С. 121–125.
9. Макарова Г. І. Розмовляймо українською. Вступний курс. Київ: УНВУ Рідна мова, 2002. 150 с.
10. Назаревич Л. Т., Гавдида Н. І. Українська мова для іноземців. Практикум. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2017. 188 с.
11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Київ, 2006. 716 с.

12. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко та ін. Київ: Знання, 2010. 270 с.
13. Туркевич О. В. Методика викладання української мови як іноземної: системна організація термінів. Вісник нац. ун-ту Львівська політехніка. Серія Проблеми української термінології. 2012. № 733. С. 223–226.

Інтернет-ресурси.

Ukrainian Audio Lessons URL:http://mylanguages.org/ukrainian_audio.php

Audio Ukrainian Courses URL:<https://www.youtube.com/watch?v=84c4MJIkTyQ>

ЗМІСТ

Мета і завдання навчальної дисципліни.....	4
Інтегральна і загальні компетентності.....	5
Вступ.....	6
Розділ I. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ	7
Тема 1. Економічна теорія як наука	7
Тема 2. Макроекономіка та мікроекономіка	11
Тема 3. Виробництво. Фактори виробництва	15
Тема 4. Основні форми власності та види підприємств	19
Тема 5. Ринок. Основні види ринків. Функції ринку	24
Тема 6. Попит і пропозиція. Ринкова ціна	29
Тема 7. Конкуренція і монополія	33
Тема 8. Зайнятість і безробіття	39
Тема 9. Міжнародне підприємництво	45
Тема 10. Гроші. Функції грошей	51
РОЗДІЛ II. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ	58
Тема 1. Предмет економічної теорії	58
Тема 2. Основні фактори виробництва	64
Тема 3. Заробітна плата, рента, відсоток та прибуток	73
Тема 4. Власність та види підприємств	80
Тема 5. Товарно-грошові відносини в суспільстві	86
Тема 6. Товарний обіг. Кредит та банки	92
Тексти для самостійної роботи	99
Список використаних дієслів	107
Рекомендована література	110